

BALKAN PERIODICALS

SYMPOSIUM PROGRAM AND BOOK OF ABSTRACTS

INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON BALKAN PERIODICALS: TRAJECTORY OF THE ISLAMIC THOUGHT 1990-2018

JUNE 12-14, 2026 | SKOPJE, NORTH MACEDONIA | VENUE: BALKAN STUDIES FOUNDATION

BSF | BALKAN
STUDIES
FOUNDATION

ABDÜLFETTAH RAUF RESEARCH CENTER
ABDÜLFETTAH RAUF ARAŞTIRMALARI MERKEZİ
QENDRA HULUMTUESE ABDÜLFETTAH RAUF

Organizing Committee

Assist. Prof. Dr. Sevba Abdula, Balkan Studies Foundation (Chair) | **Assist. Prof. Dr. Serdar Serdaroğlu**, Istanbul University | **Assist. Prof. Dr. Mustafa Sacid Öztürk**, Kırklareli University | **Assoc. Prof. Dr. Hamdi Çilingir**, Sakarya University | **Dr. Sedad Beslija**, University of Sarajevo | **Vedat S. Ahmed**, Supreme Islamic Council of the Muslim Denomination in the Republic of Bulgaria | **Dr. Besir Neziri**, Islamic Community of Kosovo | **Dr. Besnik Emimi**, Institute of Spiritual and Cultural Heritage of Albanians | **Assist. Prof. Dr. Fatjon Shabani**, Trakya University | **Muhammed Eser**, Presidency for Turks Abroad and Related Communities

Organizing institution

Balkan Studies Foundation | Abdulfettah Rauf Research Center

Supporting Institutions

Presidency for Turks Abroad and Related Communities

Graphic Design

Faruk Özcan

Correspondence

Makedonsko Kosovska Brigada No: 32 1A, Cair – Skopje, North Macedonia
balkanfoundation.com | info@balkanfoundation.com

SYMPOSIUM PROGRAM / BOOK OF ABSTRACTS

**INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON BALKAN PERIODICALS:
TRAJECTORY OF THE ISLAMIC THOUGHT 1990-2018**

JUNE 12-14, 2026 | SKOPJE, NORTH MACEDONIA | VENUE: BALKAN STUDIES FOUNDATION

CONTENTS

SYMPOSIUM PROGRAM	11
ABSTRACTS	17
Changes in Expression of Islamic Thought on Education in Post-Communist Bosnia: Analysis of <i>Takvim</i> <i>Abdulah Omeragić</i>	18
Kontributi i Revistës <i>Dituria Islame</i> në Historiografinë Shqiptare The Contribution of the Journal <i>Dituria Islame</i> to Albanian Historiography <i>Agon Krasniqi</i>	19
<i>Kaynak</i> Dergisi ve Yüksek İslâm Enstitüsü Hocalarının Dergiye Katkıları The Contributions of the Scholars of the Higher Islamic Institute to the Journal <i>Kaynak</i> <i>Dr. Ahmed Hasanov</i>	21
Komünizm Dönemi Sonrasında Bulgaristan'da Müslüman Türk Kimliğinin Korunmasında <i>Müslümanlar</i> Yayınının Siyasi ve Toplumsal Rolü The Political and Social Role of <i>Müslümanlar</i> in Preserving Muslim-Turkish Identity in Post-Communist Bulgaria <i>Assist. Prof. Dr. Ahmet Koroğlu</i>	23
Tefsiri i Kuranit Famëlartë në Revistën Mujore Informative Islame <i>Hëna e Re</i> (1990 – 2018) The Tafsir of the Qur'an in the Islamic Monthly Scholarly Magazine <i>Hëna e Re</i> (1990-2018) <i>Ali Sadiku</i>	25
Islam, National Identity and Cultural Memory in the <i>Univers</i> Journal (2001-2018) <i>Anisa Hykaj</i>	27

Arti Islam në Periodikun e Bashkësisë Islame të Kosovës (1999-2018): Dituria Islame, Edukata Islame dhe Takvimi Islamic Art in the Periodicals of the Islamic Community of Kosovo (1999-2018): Dituria Islame, Edukata Islame and Takvimi <i>Bashkim Mehani</i>	28
Didaktičko-Metodičke Teme u Časopisu <i>Novi Muallim</i> (2000-2024) Didactic and Teaching Methodology Topics in the <i>Novi Muallim</i> Journal (2000-2024) <i>Belma Alić Ramić</i>	30
Trajtimi i Monumenteve Kulturore Fetare në Revistën <i>Edukata Islame</i> The Treatment of Religious Cultural Monuments in the Journal <i>Edukata Islame</i> <i>Dr. Besir Neziri</i>	32
Përtej Kanonit Zyrtar: Revistat Islame dhe Kujtesa Kombëtare Beyond the Official Canon: Islamic Journals and National Memory <i>Besnik Jaha</i>	34
Revista <i>Ura</i>, “Ura” e Diskursit të Trashëgimisë Orientale dhe Identitetit Kulturor Shqiptar Journal <i>Ura</i>, the “Bridge” of the Discourse on Oriental Heritage and Albanian Cultural Identity <i>Dr. Deniz Çupi</i>	36
Bulgaristan'da Yayınlanan İki Dilli Çocuk Dergisi: <i>Hilal</i> <i>Hilal</i>: A Bilingual Children's Magazine Published in Bulgaria <i>Cemal Hatip</i>	38
Književno Pedagoški Aspekti Časopisa <i>Hikmet</i> (1993-2000) Literary and Pedagogical Aspects of the Journal <i>Hikmet</i> (1993-2000) <i>Assist. Prof. Dr. Edina Nikšić Rebihić, Prof. Dr. Nehrudin Rebih</i>	39

Burimi, Revista e parë Periodike Islame në Gjuhën Shqipe pas Viteve 1990 në Shqipëri	42
Burimi, The First Islamic Periodical Journal in the Albanian Language After 1990 in Albania	
<i>Ermal Bega</i>	
Shkrimet për Perandorinë Osmane në Revistat Islame të Kosovës gjatë viteve 1990–2018	44
Writings about the Ottoman Empire in Islamic journals in Kosovo during the years 1990–2018	
<i>Prof. Dr. Fahrush Rexhepi</i>	
Shkrimet Akademike mbi Shkencën e Fikhut në Shqipërinë Post-komuniste: Analiza e Artikujve Akademikë mbi të Drejtën Islame në revistën <i>Zani i Naltë</i> (2012-2018)	46
The Fiqh Academic Writings in Post-Communist Albania: An Analysis of Academic Articles on Islamic Law in the Journal <i>Zani i Naltë</i> (2012-2018)	
<i>Assist. Prof. Dr. Fatian Shabani</i>	
Trajtimi i Gruas në Revistën <i>Hëna e Re</i>	48
The Treatment of Women in the Journal <i>Hëna e Re</i>	
<i>Habib Ebibi</i>	
1990 Sonrası Bulgaristan'da Din ve Kimlik: <i>Hak ve Özgürlükler</i> Gazetesi Aracılığıyla İslami Kültürün Yeniden İnşası	50
Religion and Identity in Post - 1990 Bulgaria: Reconstructing Islamic Culture Through the <i>Hak ve Özgürlükler</i> Newspaper	
<i>Dr. Kemal Raşid</i>	
<i>Muslimanski Glas</i> and the Articulation of Bosniak Islamic Thought, 1990–1992	52
<i>Meldin Kešetović</i>	
Hafıza, Kimlik ve Dinî Haklar: <i>Prava i Svobodi</i> (<i>Hak ve Özgürlükler</i>) Gazetesinde Demir Baba Tekkesi (1991–1993)	53
Memory, Identity, and Religious Rights: Demir Baba Tekke in the Newspaper <i>Prava i Svobodi</i> (<i>Rights and Freedoms</i>) (1991–1993)	
<i>Assoc. Prof. Dr. Memiş Merdan</i>	

Novopazarski Zbornik i njegova Uloga u Društvenom i Kulturnom Životu Sandžaka (1990–2018)	55
Novopazarski Zbornik and its Role in the Social and Cultural Life of Sandžak (1990–2018)	
<i>Dr. Mensur Zukorlić, Jakub Leković</i>	
Shkrimet Pedagogjike në Revistën <i>Edukata Islame</i> (2001–2018)	57
Pedagogical Writings in The Journal <i>Edukata Islame</i> (2001–2018)	
<i>Muzaqete Kosumi</i>	
<i>Edukata Islame</i> Dergisi'nde İslam Sanati ve Kültürel Miras (1990-2018)	59
Islamic Art and Cultural Heritage in <i>Edukata Islame</i> Journal (1990-2018)	
<i>Assist. Prof. Dr. Naciye Detseli, Dr. Hümevra Özdemir</i>	
<i>Islamska Misao</i> – Novi Put ka Tradiciji	61
<i>Islamska Misao</i> – A New Path to Tradition	
<i>Assoc. Prof. Dr. Nedžad Redžepović</i>	
<i>Glas Islama</i> prvo Islamsko Glasilo u Sandžaku	64
<i>Glas Islama</i> the first Islamic Periodical in Sandžak	
<i>Assist. Prof. Dr. Enver Ujkanović, Nesip Pepić</i>	
Wahhabism and Salafism in Bosnian Islamic periodicals: an analysis of the periodicals <i>Zemzem</i>, <i>Preporod</i>, <i>Hikmet</i> i <i>Novi Muallim</i>	66
<i>Omer Merzić</i>	
<i>Nur Ul Kuran (Drita e Kuranit)</i> - Ndër Revistat e para të Shtypit Islam në Gjuhën Shqipe në Kosovë	67
<i>Nur Ul Kuran (The Light of the Quran)</i> - Among the first Islamic Press Magazines in the Albanian Language in Kosovo	
<i>Refik Gerbeshi</i>	

Dimensioni Fetar dhe Kombëtar i Kuvendit të Lidhjes Shqiptare të Prizrenit në Pasqyrimin e Revistës <i>Edukata Islame</i>	69
The Religious and National Dimension of the Assembly of the Albanian League of Prizren as Reflected in The Journal <i>Edukata Islame</i>	
<i>Rexhep Arifi</i>	
Impakti Institucional dhe Pedagogjik i Revistës <i>Buletini</i> në Formimin e Brezave të Rinj	71
The Institutional and Pedagogical Impact of the Journal <i>Buletini</i> on the Education of new Generations	
<i>Assist. Prof. Dr. Rexhep Suma</i>	
Përkthimi i Terminologjisë Fetare Sipas Akademik Jashar Rexhepagiqit: Krahasim Ndërmjet Përkthimeve Në Serbisht, Kroatisht Dhe Shqip	73
The Translation of Religious Terminology According to the Academic Jashar Rexhepagiqi: A Comparison Between the Translations in Serbian, Croatian And Albanian Language	
<i>Dr. Sedat Islami</i>	
Trajtimi i Çështjes së Arsimit dhe Edukimit Kombëtar në Shkrimet e Revistës <i>Edukata Islame</i>	75
The Treatment of the Issue of Education and National Upbringing in the Writings of the Journal <i>Edukata Islame</i>	
<i>Assist. Prof. Dr. Sefedin Rahimi</i>	
Balkanlar'da İslami Düşüncenin Temsili: <i>Hikmet, el-Hilâl ve Yeni Hakka Davet</i> Dergileri Üzerinden Karşılaştırmalı Bir Analiz	77
Representation of Islamic Thought in the Balkans: A Comparative Analysis of <i>Hikmet, el-Hilâl, and Yeni Hakka Davet</i>	
<i>Assist. Prof. Dr. Sehal Deniz Varlık</i>	
Shkrimet për Ulemanë Shqiptarë dhe Kontributin e Tyre në Kulturën Islame në Revistën <i>Buletini</i> (2010-2018)	79
Writings on Albanian Ulema and their Contribution to Islamic Culture in the Journal <i>Buletini</i> (2010-2018)	
<i>Dr. Selim Selimi</i>	
Sofya Yüksek İslâm Enstitüsü Öğrenci Derneği'nin Yayın Organı: <i>Kalem</i> Dergisi	81
The Magazine of the Student Association of the Higher Islamic Institute in Sofia: <i>Kalem</i>	
<i>Dr. Selime Veysal Hasanova</i>	

Bulgaristan Türklerinin Dini ve Kültürel Kimliğinin Korunmasında <i>Kırcaalihaber</i> Gazetesinin Yeri	83
The Role of the <i>Kırcaalihaber</i> Newspaper in Preserving the Religious and Cultural Identity of Bulgarian Turks	
<i>Assist. Prof. Dr. Şabanali Ahmed</i>	
Bulgaristan Türk Çocuk Basınında Dinî Düşüncenin İzleri: <i>Filiz</i> Gazetesi (1992-2007) Üzerine Bir İnceleme	85
Traces of Religious Thought in the Turkish Children's Press of Bulgaria: The Case of <i>Filiz</i> Newspaper (1992-2007)	
<i>Dr. Sibel Mustafa Rashidova</i>	
<i>Glas Islama</i> (İslam'ın Sesi): Sandžak'ın Post-Komünist Kamusal Alanında İslami Söylemin Dönüşümü (1997-2018)	87
<i>Glas Islama</i> (The Voice of Islam): The Transformation of Islamic Discourse in the Post-Communist Public Sphere of Sandžak (1997-2018)	
<i>Dr. Tuna Kuzuca</i>	
Shkenca e Tefsirit në Periodikët Islamë në Kosovë pas Vitit 1990: Analizë Tematike dhe Metodologjike	89
Tafsir Studies in Kosovo's Islamic Periodicals after 1990: A Thematic and Methodological Analysis	
<i>Assist. Prof. Dr. Valmire Batatina Krasniqi</i>	
Three Key Figures Who Shaped Islamic Thought in the Balkan Core, 1990-2018	91
<i>Vaxhide Spahiu, Vjollca Hasani</i>	
Post-Totaliter Bulgaristan'da Müslümanların Süreli Yayınlarında İslâmî Düşüncenin Diriliş Sancıları (1990-2018)	92
The Pangs of Revival of Islamic Thought in the Periodicals of Muslims in Post-Totalitarian Bulgaria (1990-2018)	
<i>Vedat S. Ahmed</i>	
İzmeđu Marginalnosti i Značaja: <i>Vakat</i> - Prvi Časopis na Bosanskom Jeziku u Republici Makedoniji (1993 - 1994)	94
Between Marginality and Importance: <i>Vakat</i> - The First Bosnian-Language Magazine in The Republic of Macedonia (1993 - 1994)	
<i>Assoc. Prof. Dr. Zečir Ramčilović</i>	

The Balkan Periodicals Project examines Islamic thought in Bosniak, Turkish, and Albanian communities across the Balkans through weekly magazines and newspapers from 1918 to 2018. Covering three key periods—post-Ottoman (1918-1945), socialist (1946-1990), and democratization (1991-2018)—the project aims to catalog, digitize, and preserve relevant periodicals, and conduct oral history interviews with contributors. It highlights how Muslim identity evolved under various regimes, navigating nationalism, minority status, and re-engagement with public life. By analyzing articles, essays, and editorials, the project seeks to map the development, themes, and ruptures of Islamic thought in the region and provide a foundation for future research and scholarship.

The Balkan Studies Foundation is the continuation of the Fethah Efendi Education and Thought Association, which was founded in September 2016 by young academicians, students, and young businessmen based in Skopje. It has been reorganized under a different institutional framework due to the expansion of activities carried out within the association and the necessity of including the entire Balkan region. Between 2016 and 2022, it conducted thousands of educational activities and undertook significant research and publication endeavors. Since September 2022, it has continued its activities through research centers, training centers, and publishing houses under the name of the Balkan Studies Foundation.

The Presidency for Turks Abroad and Related Communities (YTB) was established in 2010 and restructured under a 2018 Presidential Decree to support Turkish citizens living abroad, kin and related communities, and international students in Türkiye. YTB's work strengthens ties with communities sharing a common history and culture with Türkiye, from the Balkans to Africa, the Caucasus, Eastern Europe, Central and East Asia, and the Middle East. Through initiatives across these regions, YTB aims to enhance economic, social, cultural, and academic relations with these "brother" communities. Playing a vital role in Türkiye's foreign policy, soft power, and public diplomacy, YTB remains dedicated to fostering connections and mutual development with kin and related communities around the world.

SYMPOSIUM PROGRAM

International Symposium on Balkan Periodicals: Trajectory of the Islamic Thought 1990-2018

Opening Remarks, June 12, 2026, Friday, 15:00-15:30

Session I, Moderator: Besir Neziri, June 12, 2026, Friday, 15:30-16:45, Hall A

Fation Shabani	Shkrimet Akademike mbi Shkencën e Fikhut në Shqipërinë Post-komuniste: Analiza e Artikujve Akademikë mbi të Drejtën Islame në revistën <i>Zani i Naltë</i> (2012-2018)	Türkiye	Albanian
Ermal Bega	<i>Burimi</i> , Revista e parë Periodike Islame në Gjuhën Shqipe pas Viteve 1990 në Shqipëri	Albania	Albanian
Anisa Hykaj	Islam, National Identity and Cultural Memory in the <i>Univers Journal</i> (2001-2018)	Albania	Albanian
Deniz Çupi	Revista <i>Ura</i> , “Ura” e Diskursit të Trashëgimisë Orientale dhe Identitetit Kulturor Shqiptar	Albania	Albanian

Session II, Moderator: Sevba Abdula, June 12, 2026, Friday, 17:00-18:15, Hall A

Vedat S. Ahmed	Post-Totaliter Bulgaristan'da Müslümanların Süreli Yayınlarında İslâmî Düşüncenin Diriliş Sancıları (1990-2018)	Bulgaria	Turkish
Selime Veysel Hasanova	Sofya Yüksek İslâm Enstitüsü Öğrenci Derneği'nin Yayın Organı: <i>Kalem Dergisi</i>	Bulgaria	Turkish
Şabanali Ahmed	Bulgaristan Türklerinin Dini ve Kültürel Kimliğinin Korunmasında <i>Kırcaalihaber</i> Gazetesinin Yeri	Bulgaria	Turkish
Ahmed Hasanov	<i>Kaynak</i> Dergisi ve Yüksek İslâm Enstitüsü Hocalarının Dergiye Katkıları	Bulgaria	Turkish

Session III, Moderator: Vedat S. Ahmed, June 13, 2026, Saturday, 10:00-11:15, Hall A

Ahmet Korođlu	Komünizm Dönemi Sonrasında Bulgaristan'da Müslüman Türk Kimliğinin Korunmasında <i>Müslümanlar</i> Yayınının Siyasi ve Toplumsal Rolü	Türkiye	Turkish
Sibel Mustafa Rashidova	Bulgaristan Türk Çocuk Basınında Dinî Düşüncenin İzleri: <i>Filiz</i> Gazetesi (1992-2007) Üzerine Bir İnceleme	Bulgaria	Turkish
Kemal Raşid	1990 Sonrası Bulgaristan'da Din ve Kimlik: <i>Hak ve Özgürlükler</i> Gazetesi Aracılıđıyla İslami Kültürün Yeniden İnşası	Bulgaria	Turkish
Memiş Merdan	Hafıza, Kimlik ve Dinî Haklar: <i>Prava i Svobodi (Hak ve Özgürlükler)</i> Gazetesinde Demir Baba Tekkesi (1991-1993)	Bulgaria	Turkish
Cemal Hatip	Bulgaristan'da Yayınlanan İki Dilli Çocuk Dergisi: <i>Hilal</i>	Bulgaria	Turkish

Session IV, Moderator: Fation Shabani, June 13, 2026, Saturday, 10:00-11:15, Hall B

Fahrush Rexhepi	Shkrimet për Perandorinë Osmane në Revistat Islame të Kosovës gjatë viteve 1990-2018	Kosovo	Albanian
Besnik Jaha	Përtej Kanonit Zyrtar: Revistat Islame dhe Kujtesa Kombëtare	Kosovo	Albanian
Rexhep Suma	Impakti Institucional dhe Pedagogjik i Revistës <i>Buletini</i> në Formimin e Brezave të Rinj	Kosovo	Albanian

Session V, Moderator: Fation Shabani, June 13, 2026, Saturday, 11:30-12:45, Hall A

Besir Neziri	Trajtimi i Monumenteve Kulturore Fetare në Revistën <i>Edukata Islame</i>	Kosovo	Albanian
Muzaqete Kosumi	Shkrimet Pedagogjike në Revistën <i>Edukata Islame</i> (2001-2018)	Kosovo	Albanian
Naciye Detseli, Hümeyra Özdemir	<i>Edukata Islame</i> Dergisi'nde İslam Sanatı ve Kültürel Miras (1990-2018)	Türkiye	Turkish
Rexhep Arifi	Dimensioni Fetar dhe Kombëtar i Kuvendit të Lidhjes Shqiptare të Prizrenit në Pasqyrimin e Revistës <i>Edukata Islame</i>	Kosovo	Albanian
Sefedin Rahimi	Trajtimi i Çështjes së Arsimit dhe Edukimit Kombëtar në Shkrimet e Revistës <i>Edukata Islame</i>	Kosovo	Albanian

Session VI, Moderator: Besnik Emiri, June 13, 2026, Saturday, 11:30-12:45, Hall B

Habib Ebibi	Trajtimi i gruas në revistën <i>Hëna e Re</i>	North Macedonia	Albanian
Ali Sadiku	Tefsiri i Kuranit Famëlartë në Revistën Mujore Informativ Islame <i>Hëna e Re</i> (1990 - 2018)	North Macedonia	Albanian
Zećir Ramčilović	Između Marginalnosti i Značaja: <i>Vakat</i> - Prvi Časopis na Bosanskom Jeziku u Republici Makedoniji (1993 - 1994)	North Macedonia	Bosnian
Sehal Deniz Varlık	Balkanlar'da İslami Düşüncenin Temsili: <i>Hikmet, el-Hilâl</i> ve <i>Yeni Hakka Davet</i> Dergileri Üzerinden Karşılaştırmalı Bir Analiz	Türkiye	Turkish

Session VII, Moderator: Metin Celil, June 13, 2026, Saturday, 14:30-15:45, Hall A

Mensur Zukorlić, Jakub Leković	<i>Novopazarski Zbornik i njegova Uloga u Društvenom i Kulturnom Životu Sandžaka (1990-2018)</i>	Serbia	Bosnian
Nedžad Redžepović	<i>Islamska Misao - Novi Put ka Tradiciji</i>	Serbia	Bosnian
Enver Ujkanović, Nesip Pepić	<i>Glas Islama prvo Islamsko Glasilo u Sandžaku</i>	Serbia	Bosnian
Tuna Kuzucan	<i>Glas Islama (Islam'in Sesi): Sandžak'ın Post-Komünist Kamusal Alanında İslami Söylemin Dönüşümü (1997-2018)</i>	Türkiye	Turkish

Session VIII, Moderator: Besir Neziri, June 13, 2026, Saturday, 14:30-15:45, Hall B

Agon Krasniqi	<i>Kontributi i Revistës Dituria Islame në Historiografinë Shqiptare</i>	Kosovo	Albanian
Bashkim Mehani	<i>Arti Islam në Periodikun e Bashkësisë Islame të Kosovës (1999-2018): Dituria Islame, Edukata Islame dhe Takvimi</i>	Kosovo	Albanian
Refik Gerbeshi	<i>Nur Ul Kuran (Drita e Kuranit) - Ndër Revistat e para të Shtypit Islam në Gjuhën Shqipe në Kosovë</i>	Kosovo	Albanian
Valmire Batatina Krasniqi	<i>Shkenca e Tefsirit në Periodikët Islamë në Kosovë pas Vitit 1990: Analizë Tematike dhe Metodologjike</i>	Kosovo	Albanian

Session IX, Moderator: Fahrush Rexhepi, June 13, 2026, Saturday, 16:00-17:15, Hall A

Selim Selimi	Shkrimet për Ulemanë Shqiptarë dhe Kontributin e Tyre në Kulturën Islame në Revistën <i>Buletini</i> (2010-2018)	Türkiye	Albanian
Sedat Islami	Përkthimi i Terminologjisë Fetare Sipas Akademik Jashar Rexhepagiqit: Krahasim Ndërmjet Përkthimeve Në Serbisht, Kroatisht Dhe Shqip	Kosovo	Albanian
Vaxhide Spahiu, Vjollca Hasani	Three Key Figures Who Shaped Islamic Thought in the Balkan Core, 1990-2018	Kosovo	English

Session X, Moderator: Omer Merzić, June 13, 2026, Saturday, 16:00-17:15, Hall B

Abdulah Omeragić	Changes in Expression of Islamic Thought on Education in Post-Communist Bosnia: Analysis of <i>Takvim</i>	Bosnia and Herzegovina	Bosnian
Meldin Kešetović	<i>Muslimanski Glas</i> and the Articulation of Bosniak Islamic Thought, 1990-1992	Bosnia and Herzegovina	Bosnian
Omer Merzić	Wahhabism and Salafism in Bosnian Islamic periodicals: an analysis of the periodicals <i>Zemzem</i> , <i>Preporod</i> , <i>Hikmet</i> i <i>Novi Muallim</i>	Bosnia and Herzegovina	English
Belma Alić Ramić	Didaktičko-Metodičke Teme u Časopisu <i>Novi Muallim</i> (2000-2024)	Bosnia and Herzegovina	Bosnian
Edina Nikšić Rebihić, Nehrudin Rebihić	Književno Pedagoški Aspekti Časopisa <i>Hikmet</i> (1993-2000)	Bosnia and Herzegovina	Bosnian

Closing Session, June 13, 2026, Saturday, 17:15-17:45, Hall A

ABSTRACTS

Changes in Expression of Islamic Thought on Education in Post-Communist Bosnia: Analysis of *Takvim*

Abdulah Omeragić

MSc, University of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina, abdomeragic@gmail.com

Abstract: This article examines changes in the expression of Islamic thought on education in the periodical *Takvim* following the collapse of the communist regime in Bosnia and Herzegovina in the early 1990s. During the socialist period, Islamic perspectives on education were constrained by state control, media censorship, and the dominant ideology of secular, value-neutral schooling. Open criticism of the regime and its educational practices was rare, and authors often expressed their views cautiously or under pseudonyms. After the political transition, a clear shift in both tone and content becomes visible. Authors such as Refik Čatić, Mustafa Cerić, Habib Mandžić, and Ibrahim Begović openly criticize the former system, particularly its separation of religion from public education and its neglect of moral and spiritual formation. Islamic thought on education is articulated as explicitly value-engaged, presenting Islam as a central framework for upbringing, moral development, and social responsibility. These changes are closely connected to broader structural transformations, including the end of censorship and the removal of personal risks previously faced by contributors. The article argues that the post-1990 discourse in *Takvim* does not represent the sudden emergence of new ideas, but rather the public articulation of Islamic educational views that had long existed but were suppressed under the former authoritarian system.

Keywords: Periodical *Takvim*, Islamic education, post-communist Bosnia and Herzegovina

Kontributi i Revistës *Dituria Islame* në Historiografinë Shqiptare

The Contribution of the Journal *Dituria Islame* to Albanian Historiography

Agon Krasniqi

PhD Candidate, Bursa Uludağ University, Kosovo, agonk122@gmail.com

Abstrakt: Ky studim trajton kontributin e revistës *Dituria Islame* në zhvillimin e historiografisë shqiptare, me theks të veçantë në periudhën pas viteve 2000, kur hapësira publike dhe akademike në Kosovë dhe në trevat shqiptare përjetoi një rikonfigurim të diskursit fetar dhe historik. Si organ periodik i Bashkësia Islame e Kosovës, revista *Dituria Islame* ka shërbyer jo vetëm si platformë teologjike, por edhe si forum për trajtime historike mbi islamin ndër shqiptarë, institucionet fetare, personalitetet e dijes, si dhe marrëdhëniet ndërmjet fesë, kombit dhe shtetit. Përmes analizës së përmbajtjes së artikujve historikë, biografive, dokumenteve arkivore të publikuara dhe studimeve tematike, punimi argumenton se revista ka ndikuar në rishikimin e disa narrativave të trashëguara nga historiografia e periudhës socialiste, duke ofruar një qasje më të theksuar ndaj rolit të faktorit islam në formësimin e identitetit kulturor dhe politik shqiptar. Në këtë kontekst, *Dituria Islame* ka kontribuar në rehabilitimin e figurave të marginalizuara, në evidentimin e rrjeteve arsimore dhe fetare osmane, si dhe në promovimin e një qasjeje ndërdisiplinore mes historisë, teologjisë dhe studimeve kulturore. Studimi mbështetet në metodën analitike-krahasuese dhe diskursive, duke e vendosur revistën në raport me zhvillimet më të gjera të historiografisë shqiptare bashkëkohore. Përfundimisht, argumentohet se *Dituria Islame* përfaqëson një burim të rëndësishëm për studiuesit e historisë së fesë dhe të identitetit shqiptar, duke ndikuar në pluralizimin e diskursit historiografik dhe në rikthimin e dimensionit fetar në analizën historike shqiptare.

Fjalët kyçe: *Dituria Islame*, Bashkësia Islame e Kosovës, historiografia Shqiptare, revista

Abstract: This study examines the contribution of the journal *Dituria Islame* to the development of Albanian historiography, with particular emphasis on the period after the 2000s, when the public and academic sphere in Kosovo and other Albanian-inhabited territories experienced a reconfiguration of religious and historical discourse. As the official periodical of the Islamic Community of Kosovo, *Dituria Islame* has served not only as a theological platform, but also as a forum for historical discussions on Islam among Albanians, religious institutions, intellectual figures, and the relationship between religion, nation, and state. Through the analysis of historical articles, biographies, published archival documents, and thematic studies, this paper argues that the journal has influenced the reassessment of several narratives inherited from the historiography of the socialist period, offering a more pronounced approach to the role of the Islamic factor in shaping Albanian cultural and political identity. In this context, *Dituria Islame* has contributed to the rehabilitation of marginalized historical figures, the identification of Ottoman educational and religious networks, and the promotion of an interdisciplinary approach combining history, theology, and cultural studies. The study is based on analytical-comparative and discursive methods, placing the journal within the broader developments of contemporary Albanian historiography. Ultimately, it argues that *Dituria Islame* represents an important source for scholars of the history of religion and Albanian identity, contributing to the pluralization of historiographical discourse and the reintegration of the religious dimension into Albanian historical analysis.

Keywords: *Dituria Islame*, Islamic Community of Kosovo, Albanian historiography, journal

Kaynak Dergisi ve Yüksek İslâm Enstitüsü Hocalarının Dergiye Katkıları

The Contributions of the Scholars of the Higher Islamic Institute to the Journal *Kaynak*

Dr. Ahmed Hasanov

Grand Mufti's Office of Bulgaria, Bulgaria, omurtagli@gmail.com

Özet: *Kaynak* Bulgaristan'ın başkenti Sofya'da şair-yazar Sabri Alagöz tarafından 2000-2009 yılları arasında yayımlanan bir tarih, kültür, edebiyat ve sanat dergisidir. Dergi, yayın hayatının ilk döneminde 2005 yılı (Mayıs-Haziran) sayısına kadar iki ayda bir yayımlanmış; 28. sayıdan 40. sayıya kadar ise yaşanan maddi sıkıntılar nedeniyle altı ayda bir çıkarılabilmektedir. "XXI YÜZYIL" Türk Kültür Merkezi çatısı altında yayın hayatına başlayan dergiye *Kaynak* adının verilmesinin, Bulgaristan Türkleri'nin tarih, edebiyat, sanat, dil, din ve geleneklerine ışık tutma amacına dayandığı, yazı işleri müdürünün kaleme aldığı giriş yazısında açıkça ifade edilmektedir.

Dergide, bir kısmı günümüzde hayatta olmayan önemli aydınlar da kaleme aldıkları yazılarla yer almışlardır. Bildiride, *Kaynak* dergisi ana hatlarıyla tanıtılacak; bunun yanı sıra, yayımlandığı yıllarda Sofya Yüksek İslâm Enstitüsü'nde görev yapan ve yazılarıyla dergide yer alan hocaların katkıları ele alınacaktır. Dönemin Yüksek İslâm Enstitüsü'nde görev yapan ve *Kaynak* dergisine yazılarıyla katkı sunan hocalar arasında Yusuf Kerim, İsmail Cambazov, Cengiz Hakov, İbrahim Tatarlı, İbrahim Yalimov, İsmail Çavuşev, Aydın Topaloğlu, Adem Yerinde, Basri Zilâbid yer almaktadır. Söz konusu isimler, kendi sahalarına ilişkin değerlendirmeleriyle *Kaynak* dergisinin muhtevasına katkıda bulunmuşlardır. Dolayısıyla *Kaynak* dergisi, Bulgaristan Türkleri'nin kültürel kimliğini ve tarihsel hafızasını canlı tutma çabasının bir tezahürü olarak değerlendirilebilir. Azınlık basını içerisinde, edebî, fikrî üretimi destekleyen, kültürel sürekliliği güçlendiren ve toplumsal aidiyet bilincini pekiştiren önemli bir yayının niteliği taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sabri Alagöz, *Kaynak*, Bulgaristan Türkleri, Sofya Yüksek İslâm Enstitüsü, süreli yayınlar

Abstract: *Kaynak* is a history, culture, literature, and art journal published in Sofia, the capital of Bulgaria, by poet and writer Sabri Alagöz between 2000 and 2009. In its early years, the journal was published every two months until the May–June 2005 issue. However, due to financial difficulties, it was published every six months from issue 28 to issue 40. The journal, which began its publication life under the umbrella of the “XXI YÜZYIL” Turkish Cultural Center, was named *Kaynak* (meaning “source”) to reflect its aim of shedding light on the history, literature, art, language, religion, and traditions of the Turkish community in Bulgaria, as clearly stated in the editorial written by the editor-in-chief.

The journal also featured contributions by prominent intellectuals, some of whom are no longer alive. This paper will introduce the *Kaynak* journal in broad strokes. In addition, the contributions of professors who worked at the Sofia Higher Institute of Islamic Studies during the years it was published and whose writings appeared in the journal will be examined. Among the professors who worked at the Higher Institute of Islamic Studies at that time and contributed to *Kaynak* journal with their writings are Yusuf Kerim, İsmail Cambazov, Cengiz Hakov, İbrahim Tatarlı, İbrahim Yalimov, İsmail Çavuşev, Aydın Topaloğlu, Adem Yerinde, and Basri Zilâbid. These individuals contributed to the content of *Kaynak* journal with their assessments related to their respective fields. Therefore, *Kaynak* journal can be considered as a manifestation of the effort to keep the cultural identity and historical memory of Bulgarian Turks alive. Within the minority press, it holds significant value as a publication that supports literary and intellectual production, strengthens cultural continuity, and reinforces the sense of social belonging.

Keywords: Sabri Alagöz, *Kaynak*, Turkish Community in Bulgaria, Sofia High Islamic Institute, periodicals

Komünizm Dönemi Sonrasında Bulgaristan'da Müslüman Türk Kimliğinin Korunmasında *Müslümanlar* Yayınının Siyasi ve Toplumsal Rolü

The Political and Social Role of *Müslümanlar* in Preserving Muslim-Turkish Identity in Post-Communist Bulgaria

Assist. Prof. Dr. Ahmet Köroğlu

Republic of Türkiye Ministry of National Education, Türkiye, korogluahmet87@gmail.com

Özet: Bulgaristan'da Müslüman-Türk azınlığı, 1878'den itibaren süregelen siyasi dışlanma ve asimilasyon politikalarına karşın kimliğini koruma mücadelesi vermiştir. Bu süreçte Türkçe süreli yayınlar yalnızca dinî ve kültürel bir işlev üstlenmekle kalmamış; azınlık toplumunun siyasi sesini duyurduğu, haklarını savunduğu ve kolektif hafızasını inşa ettiği özgün kamusal alanlar olarak işlev görmüştür. Bu makale, 45 yıllık komünist rejim döneminin ardından Bulgaristan'ın demokratikleşme sürecinin simgelerinden biri hâline gelen *Müslümanlar* dergisinin tarihsel serüvenini incelemektedir. Bulgarsistan Başmüftülük bünyesinde kurulan yayın organı; din ve ifade özgürlüğü talepleriyle başladığı yolda, Başmüftülük içi iktidar çatışmalarından toplumsal kutuplaşmalara uzanan siyasi gerilimlerin tam ortasında varlığını sürdürmek zorunda kalmıştır. Çeyrek asrı aşkın yayın hayatı boyunca dergi, Bulgaristan Müslüman-Türk toplumunun dinî, kültürel ve tarihsel kimliğini belgelemiş; azınlık kimliğinin yeniden üretiminde medyanın oynadığı role somut bir örnek oluşturmuştur. Çalışma, *Müslümanlar* dergisini salt bir yayın organı olarak değil, post-totaliter bir ortamda azınlık toplumunun kimlik direncinin sembolik bir aracı olarak konumlandırmaktadır. Makale ayrıca *Müslümanların*, Bulgaristan Müslüman toplumunun dinî, kültürel ve entelektüel birikimini kayıt altına alarak tarihsel sürekliliğin korunmasına ve toplumsal dayanışmanın güçlenmesine önemli katkılar sunduğunu ileri sürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bulgaristan Müslümanları, Türk azınlığı, Müslüman kimliği, post-komünizm, kültürel hafıza, demokratikleşme, kimlik siyaseti

Abstract: Since 1878, the Muslim-Turkish minority in Bulgaria has struggled to preserve its identity in the face of ongoing political exclusion and assimilation policies. In this process, Turkish-language periodicals assumed not only religious and cultural functions but also served as unique public spheres through which the minority community articulated its political voice, defended its rights, and constructed its collective memory. This article examines the historical trajectory of the *Müslümanlar* magazine, which emerged as one of the symbols of Bulgaria's democratization process following forty-five years of communist rule. Established under the authority of the Bulgarian Grand Mufti's Office, the publication began with demands for religious freedom and freedom of expression yet soon found itself navigating political tensions ranging from internal power struggles within the Grand Mufti's Office to broader social polarization. Throughout more than a quarter-century of publication, the magazine documented the religious, cultural, and historical identity of the Muslim-Turkish community in Bulgaria and became a concrete example of the role of media in the reproduction of minority identity. This study positions *Müslümanlar* not merely as a periodical, but as a symbolic instrument of minority resilience in a post-totalitarian context. The article further argues that the publication has made significant contributions to preserving historical continuity and strengthening communal solidarity by recording the religious, cultural, and intellectual heritage of Bulgarian Muslims.

Keywords: Bulgarian Muslims, Turkish minority, Muslim identity, post-communism, cultural memory, democratization, identity politics

Tefsiri i Kuranit Famëlartë në Revistën Mujore Informative Islame *Hëna e Re* (1990 – 2018)

The Tafsir of the Qur'an in the Islamic Monthly Scholarly Magazine *Hëna e Re* (1990–2018)

Ali Sadiku

MSc, Institute of Spiritual and Cultural Heritage of Albanians – Skopje, North Macedonia, alihoxha1976@hotmail.com

Abstrakt: Kurani Famëlartë është libri i katër Hynjor i cili për 23 vite iu shpall Muhamedit a.s. nëpërmjet melekut Xhibril dedikuar mbarë njerëzimit pa dallim ngjyre, kombësie apo civilizimi. Tefsiri i Kuranit Famëlartë ka filluar nga koha e Muhamedita.s., pastaj ka vazhduar komentimi i Kuranit Famëlartë nga sahabët, nga tabiinët e deri në ditët tona, atëherë duke u nisur nga kjo mund të theksojmë se Tefsiri i Kuranit Famëlartë ndahet në katër lloje: Tefsiri i Kuranit me Kuran, Tefsiri i Kuranit me Hadith, Tefsiri i Kuranit nga sahabët dhe tabiinët dhe Tefsiri i Kuranit nga dijetarët e ndryshëm gjatë gjithë historisë islame.

Në këtë punim do të trajtohen punimet autoriale për Kuranin Famëlartë; Përkthimet dhe komentimet komplet të sureve të Kuranit Famëlartë; Përkthimet dhe komentimet e pjesërishme të ajeteve Kuranore dhe Tema të ndryshme për Kuranin famëlartë nga viti 1990 -2018. Qëllimi i kësaj teme është që përmes hulumtimit dhe analizës t'u ofrojë studijuesëve, hulumtuesve, akterëve tjerë mundësi që të kuptojnë qartë dhe drejtë rolin që kanë pasur studijues dhe hulumtues të ndryshëm nga lënda e Tefsirit në Revistën *Hëna e Re*. Metodologjia e këtij punimi është tubimi dhe përzgjedhja e literaturës nga lënda e Tefsirit, Analizimi, strukturimi i literaturës së grumbulluar dhe përpunimi i literaturës me të dhënat konkrete. Nga ky punim pres që të kemi rezultate konkrete lidhur me rolin dhe kontributin e studijuesëve, hulumtuesve dhe akterëve tjerë të cilët nga viti 1990 e deri në vitin 2018 kanë dhënë kontribut me shkrimet e tyre nga lënda e Tefsirit tek Revista Mujore Informative Islame *Hëna e Re*.

Fjalët kyçe: Kuran, hadith, tefsir, *Hëna e Re*

Abstract: The Qur'an is the fourth Divine Revelation, revealed over a period of twenty-three years to the Prophet Muhammad (peace be upon him) through the Angel Jibril (Gabriel), and is addressed to all of humanity without distinction of race, nationality, or civilization. The discipline of Tafsir (Qur'anic exegesis) originated during the lifetime of the Prophet Muhammad (peace be upon him) and was subsequently developed by the Companions (Sahaba), the Successors (Tabi'un), and later Muslim scholars up to the present day. Based on this historical development, Qur'anic exegesis may be classified into four principal categories: Tafsir of the Qur'an by the Qur'an itself; Tafsir of the Qur'an by the Prophetic Hadith; Tafsir transmitted by the Companions and the Successors; and Tafsir produced by Muslim scholars throughout Islamic intellectual history.

This paper examines original scholarly contributions on the Noble Qur'an; complete translations and commentaries of Qur'anic surahs; partial translations and exegetical interpretations of selected Qur'anic verses; as well as various thematic studies related to the Qur'an published between 1990 and 2018. The primary objective of this study is to provide scholars, researchers, and other academic stakeholders, through systematic research and critical analysis, with a clear and accurate understanding of the role and contribution of various scholars and researchers in the field of Qur'anic exegesis as reflected in the magazine *Hëna e Re*. The methodology employed in this research includes the collection and selection of relevant Tafsir literature, critical analysis and structural organization of the collected materials, and their scholarly processing based on concrete and verifiable data. The expected outcome of this study is to present tangible academic results regarding the role and contribution of scholars, researchers, and other contributors who, between 1990 and 2018, enriched the field of Tafsir through their writings published in the Islamic Monthly Scholarly Magazine *Hëna e Re*.

Keywords: Qur'an, hadith, tafsir, *Hëna e Re*

Islam, National Identity and Cultural Memory in the *Univers* Journal (2001–2018)

Anisa Hykaj

Institute of Education, Heritage and Tourism, Albania, anisahykaj@hotmail.com

Abstract: After the fall of communism in Albania, religion returned to public life following decades of prohibition. Beyond the restoration of religious practice, a new question emerged: how to define the role of Islam within Albanian national history and culture. During this period, Islamic periodicals became important forums for discussion where questions concerning history, culture, and the place of religion in a transforming Albanian society were addressed.

This paper focuses on a specific thematic strand within the scientific and cultural journal *Univers* (established in 2001 by the Albanian Institute of Islamic Thought and Civilization (AIITC) in Tirana). Through a qualitative analysis of articles published between 2001 and 2018, the study analyzes writings related to historical memory and Islamic cultural heritage. Particular attention is given to articles addressing historical figures, educational traditions, religious tolerance, and the contributions of Muslim scholars and institutions to Albanian society.

The analysis shows that these writings go beyond simply presenting historical information, instead building a narrative in which Islam is portrayed as an integral part of Albanian cultural and intellectual history. By linking religion with collective memory and shared heritage, the journal presents Islam as compatible with a secular and pluralistic society.

The paper argues that *Univers* employs cultural memory as a means of interpreting the post-1990 religious revival and of shaping a modern Albanian Muslim identity. Through this thematic approach, the journal helps shift public discussions of Islam from a focus on ritual practice toward cultural and intellectual reflection, in line with broader developments in Islamic thought in the Balkans during the same period.

Keywords: Islamic periodicals, historical memory, Islamic heritage, Albania, post-communism, Balkan Islam, identity

Arti Islam në Periodikun e Bashkësisë Islame të Kosovës (1999-2018): *Dituria Islame, Edukata Islame dhe Takvimi*

Islamic Art in the Periodicals of the Islamic Community of Kosovo (1999–2018): *Dituria Islame, Edukata Islame and Takvimi*

Bashkim Mehani

Master Student, The Islamic Community of the Republic of Kosovo, Kosovo, bameba@gmail.com

Abstrakt: Pas Luftës së Kosovës, periodiku i Bashkësisë Islame të Kosovës mori një peshë të veçantë kulturore. Ai nuk shërbeu vetëm për informim fetar e edukativ, por edhe për ruajtjen e gjurmëve të trashëgimisë islame: fotografive të xhamive, kaligrafive, ornamenteve, shkrimeve për arkitekturën, dorëshkrimeve, vakëfeve, teqeve, bibliotekave dhe monumenteve fetare. Në këtë kumtesë, materiali i botuar në *Dituria Islame, Edukata Islame* dhe *Takvimi* lexohet si një korpus ku arti islam shfaqet në forma të ndryshme: herë si dokumentim pamor, herë si trajtim historik, herë si element grafik, herë si kujtesë e objekteve të dëmtuara dhe herë si dëshmi e vazhdimësisë shpirtërore të komunitetit mysliman shqiptar.

Të dhënat statistikore e bëjnë këtë prani më të matshme. *Dituria Islame* del si korpusi më i gjerë, me 1172 njësi të evidentuara, ku mbizotërojnë fotografia dhe kaligrafia. *Edukata Islame*, me rreth 156 zëra, ka profil më të balancuar ndërmjet shkrimit studimor, ornamentit dhe funksionit pedagogjik. *Takvimi*, me rreth 36 materiale unike, është më i kufizuar në vëllim, por i rëndësishëm për kuptimin e funksionit simbolik dhe patrimonial të një botimi vjetor. Kumtesa argumenton se, pas vitit 1999, arti islam në periodikun e BIK-ut duhet shqyrtuar si pjesë e historisë kulturore të pasluftës, jo vetëm si prani dekorative në faqet e revistave.

Fjalët kyçe: arti islam, Bashkësia Islame e Kosovës, *Dituria Islame, Edukata Islame, Takvimi*, kaligrafi

Abstract: *Dituria Islame*, *Takvimi*, and *Edukata Islame* collectively constitute the periodical foundation of the Islamic Community of Kosovo. These publications have established a rich cultural, religious, and educational legacy and, among the many fields of Islamic knowledge they addressed, sought to faithfully reflect the ethical and aesthetic values of the Islamic tradition and Islamic art.

Dituria Islame made a distinctive contribution to the in-depth treatment of Islamic art, focusing on various disciplines such as architecture, calligraphy, ornamentation, and miniature painting. Its articles provide detailed analyses of artistic and theoretical achievements, highlighting the cultural and historical influences that shaped this artistic identity.

Meanwhile, *Takvimi*, as the earliest publication—one that continues to this day with the same mission—enriches this tradition by offering a more profound historical approach to the treatment of Islamic art and related developments within the Albanian cultural sphere.

On the other hand, *Edukata Islame* focuses on the educational dimension, offering in-depth studies on the religious and cultural values of Islamic art. Through themes addressing Islamic monuments within and beyond Kosovo, as well as through calligraphic and ornamental illustrations, this journal promotes the significance of Islamic art in the formation of religious identity and education.

Together, these three journals create a strong platform that supports the cultural and religious identity of the community by interweaving Islamic art, culture, and history into a shared narrative that illuminates the path toward a richer cultural and spiritual future.

Keywords: Islamic art, *Dituria Islame*, *Takvimi*, *Edukata Islame*, calligraphy

Didaktičko-Metodičke Teme u Časopisu *Novi Muallim* (2000–2024)

Didactic and Teaching Methodology Topics in the *Novi Muallim* Journal (2000–2024)

Belma Alić Ramić

MSc, University of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina, alic.belma@hotmail.com

Sažetak: Kontinuirano praćenje savremenih tokova nastave i razvojnih didaktičkih ideja predstavlja temeljni preduvjet za očuvanje relevantnosti i kvalitete svakog obrazovnog sistema. Dinamične promjene u društvenom i tehnološkom okruženju impliciraju potrebu za perpertuirajućim preispitivanjem nastavnih koncepcija, kako bi se kreiralo poticajno okruženje za razvoj učenikovih potencijala. U tom kontekstu, stručna periodika predstavlja distinktivni faktor kao prostor u kojem se teorijska promišljanja susreću s empirijskim iskustvima, nudeći afirmativne odgovore na izazove vremena.

Ovaj rad posvećen je sistemskom uvidu u stručne članke koji tretiraju kompleksna pitanja nastave i uloge nastavnika, objavljene u periodu od 2000. do 2024. godine. Primijenjena metodologija temelji se na analizi sadržaja kroz specifične tematske cjeline, čime se nastoji sintetizirati razvojna linija didaktičke misli i identificirati ključni izazovi s kojima se susretala didaktičko-metodička praksa u ovom razdoblju.

Glavni fokus istraživanja usmjeren je na nekoliko ključnih tematskih oblasti koje su obilježile didaktičku misao časopisa u pomenutom razdoblju. Naime, putem analize i sinteze problematike različitih članaka etablira se postepeni prelazak s tradicionalnih frontalnih oblika rada na grupni rad i savremene interaktivne koncepcije nastave, poput problemskog učenja, učenja putem rješavanja problema, programiranog učenja. Paralelno s tim, rad istražuje procese artikulacije i planiranja nastavnog sata, pri čemu se afirmira neophodnost metodičkog oblikovanja nastavnog sata i izrade nastavnih priprema s posebnim akcentom na jasno definiranje ciljeva i ishoda učenja. Značajan prostor posvećen je i temi ličnosti nastavnika, uz naglašavanje aksioloških osobina nastavničkog poziva kao jednog od determinatora i osnovnih faktora nastavnog procesa. Konsekvntno, analiza tretira pitanje evaluacije i vrednovanja postignuća učenika, ističući da savremeno ocjenjivanje treba nadilaziti samo testiranje činjenica, uz poseban osvrt na važnost formativnog praćenja cjelokupnog razvoja učenika. Ovom analizom nastoji se eksplicirati kako je

časopis *Novi Muallim* kroz navedene bio platforma za profesionalizaciju nastavne prakse, kontinuirano zagovarajući modernizaciju i pedagošku relevantnost odgojno-obrazovnog rada.

Ključne riječi: didaktika, metodika, nastavnik, učenik, nastava, vjeronauka

Abstract: Continuous monitoring of contemporary educational trends and developing didactic ideas represents a fundamental prerequisite for maintaining the relevance and quality of any educational system. Dynamic changes in the social and technological environment imply a need for the perpetual reassessment of instructional concepts in order to create a stimulating environment for the development of student potential. In this context, professional journals emerge as a distinctive factor—a space where theoretical reflections encounter empirical experiences, offering affirmative responses to the challenges of the time.

This paper is dedicated to a systemic insight into professional articles addressing complex issues of instruction and the role of the teacher, published between 2000 and 2024. The applied methodology is based on content analysis through specific thematic units, aiming to synthesize the developmental trajectory of didactic thought and identify the key challenges encountered by didactic-methodical practice during this period.

The primary research focus is directed toward several key thematic areas that characterized the didactic thought of the journal in the aforementioned interval. Namely, through the analysis and synthesis of various articles, a gradual transition is established from traditional frontal forms of work to group work and contemporary interactive instructional concepts, such as problem-based learning and programmed instruction. Parallel to this, the paper explores the processes of articulation and lesson planning, affirming the necessity of methodical lesson design and the preparation of teaching plans with a particular emphasis on the clear definition of learning goals and outcomes. Significant attention is also devoted to the teacher's personality, highlighting the axiological traits of the teaching profession as one of the determinative and fundamental factors of the instructional process. Consequently, the analysis treats the issue of evaluation and assessment of student achievement, emphasizing that contemporary grading should transcend mere factual testing, with a special focus on the importance of formative monitoring of the student's overall development. This analysis seeks to explicate how the journal *Novi Muallim* served as a platform for the professionalization of teaching practice, continuously advocating for the modernization and pedagogical relevance of educational work.

Keywords: didactics, methodology, teacher, student, instruction, religious education

Trajtimi i Monumenteve Kulturore Fetare në Revistën *Edukata Islame*

The Treatment of Religious Cultural Monuments in the Journal *Edukata Islame*

Dr. Besir Neziri

Institute for Islamic Research and Studies, Kosovo, besiri29n@gmail.com

Abstrakti: Ky punim shqyrton mënyrën e trajtimit të monumenteve kulturore fetare në revistën *Edukata Islame*, si një ndër periodikët më të rëndësishëm të mendimit islam në hapësirën shqiptare, botuar nga Bashkësia Islame e Kosovës. Qëllimi i studimit është të analizojë qasjen diskursive, tematike dhe metodologjike të artikujve që trajtojnë xhamitë, medresetë, vakëfet dhe objekte të tjera të trashëgimisë islame, duke vlerësuar rolin e revistës në dokumentimin dhe promovimin e kësaj trashëgimie.

Studimi mbështetet në analizë përmbajtësore dhe qasje historiko-analitike, përmes shqyrtimit sistematik të artikujve të botuar ndër vitet 1990-2018. Vëmendje e veçantë i kushtohet mënyrës se si monumentet paraqiten në raport me identitetin fetar, kujtesën historike dhe kontekstin socio-politik të kohës. Analiza tregon se revista nuk i trajton monumentet vetëm si objekte arkitektonike, por si bartëse të vazhdimësisë kulturore dhe shpirtërore të komunitetit mysliman shqiptar. Në shumë raste, diskursi i përdorur reflekton një ndërthurje të dimensionit religjioz me atë kombëtar, duke i konsideruar këto monumente si dëshmi të pranisë historike dhe të kontributit civilizues islam në rajon.

Punimi argumenton se *Edukata Islame* ka luajtur rol të rëndësishëm në artikullimin e vetëdijes për ruajtjen dhe mbrojtjen e monumenteve fetare, veçanërisht në periudha të ndjeshme historike. Përmes këtij trajtimi, revista ka kontribuar në formësimin e një narrative kulturore që e vendos trashëgiminë fetare në qendër të identitetit kolektiv. Studimi synon të paraqet rolin e revistës *Edukata Islame* në ndërtimin e diskursit mbi trashëgiminë kulturore islame.

Fjalët kyçe: monumente kulturore fetare, trashëgimi islame, periodikë fetarë, *Edukata Islame*

Abstract: This paper examines the manner in which religious cultural monuments are treated in the journal *Edukata Islame*, one of the most significant periodicals of Islamic thought in the Albanian-speaking sphere, published by the Bashkësia Islame e Kosovës. The aim of the study is to analyze the discursive, thematic, and methodological approaches of articles addressing mosques, madrasas, waqf institutions, and other elements of Islamic heritage, while evaluating the journal's role in documenting and promoting this heritage.

The study is grounded in content analysis and a historical-analytical approach, through the systematic examination of articles published between 1990 and 2018. Particular attention is devoted to the ways in which monuments are presented in relation to religious identity, historical memory, and the socio-political context of the time. The analysis indicates that the journal does not treat monuments merely as architectural objects, but as carriers of the cultural and spiritual continuity of the Albanian Muslim community. In many instances, the discourse employed reflects an interweaving of religious and national dimensions, considering these monuments as evidence of historical presence and of the civilizational contribution of Islam in the region.

The paper argues that *Edukata Islame* has played an important role in articulating awareness regarding the preservation and protection of religious monuments, particularly during sensitive historical periods. Through this approach, the journal has contributed to shaping a cultural narrative that places religious heritage at the center of collective identity. The study aims to present the role of *Edukata Islame* in constructing discourse on Islamic cultural heritage.

Keywords: religious cultural monuments, Islamic heritage, religious periodicals, *Edukata Islame*

Përtej Kanonit Zyrtar: Revistat Islame dhe Kujtesa Kombëtare

Beyond the Official Canon: Islamic Journals and National Memory

Besnik Jaha

PhD Candidate, University of Prishtina, Kosovo, besnikjaha88@gmail.com

Abstrakt: Ky punim analizon në mënyrë të përqendruar botimet e revistave *Dituria Islame* dhe *Edukata Islame* gjatë viteve 1990–2018, me theks të veçantë në trajtimin e historisë kombëtare dhe letrare shqiptare përballë narrativave të ndërtuara mbi modele ideologjike, kryesisht me prapavijë sllavo-komuniste. Përmes shqyrtimit të numrave të botuar, identifikohen tri faza diskursive: reagimi defensiv, artikulimi kritik selektiv, dhe mungesa ose jo e vetëdijesimit kulturor më të strukturuar.

Në fazën e parë, vitet, 1990–1999, historia paraqitet kryesisht në formë mbrojtëse dhe fragmentare, si reagim ose mosreagim ndaj historiografisë së periudhës komuniste, e cila kishte përvetësuar modele interpretimi sovjetike dhe kishte marginalizuar ose anatemuar dimensionin islam të trashëgimisë shqiptare. Figura dhe periudha të lidhura me hapësirën osmane trajtohen si të përjashtuara ose të deformuara në kanonin zyrtar. Prandaj, do të prezantohet se sa dhe si është trajtuar kjo temë në periodikët islamë në Kosovë.

Në fazën e dytë, vitet 2000–2008, vërehet një thellim i qasjes kritike, sidomos ndaj selektivitetit kanonik në historinë e letërsisë shqipe dhe ndaj rolit të ideologjisë në periodizim dhe vlerësim, e vërë re bukur më shumë sesa në fazën e parë edhe brenda artikujve në periodikët e lartcekur islamë. Diskursi bëhet më i vetëdijshëm për mekanizmat e përjashtimit kulturor, si dhe zëri më i artikuluar.

Faza e tretë, vitet 2009–2018, shënon përpjekje më të artikuara për rishikim historiografik dhe nevojë për rikompozim identitar. Edhe pse këto revista nuk ishin projekte të mirëfillta të rishikimit të historisë kombëtare e kulturore-letrare, ato funksionuan edhe si hapësira alternative të kujtesës kulturore kombëtare shqiptare.

Në përfundim, studimi argumenton se këta periodikë përbëjnë një arkiv të rëndësishëm për kuptimin e tensionit ndërmjet historisë së instrumentalizuar dhe të institucionalizuar, si dhe narrativave të mbetura në margjina edhe në periudhën postkomuniste.

Fjalët kyçe: islame, histori, kanoni, sllavo-komuniste, kujtesë kulturore

Abstract: This paper offers a focused analysis of the publications of the journals *Dituria Islame* and *Edukata Islame* from 1990 to 2018, with particular emphasis on their treatment of Albanian national and literary history in relation to narratives constructed upon ideological models, mainly of Slavo-communist background. Through a systematic examination of the published issues, three discursive phases are identified: defensive reaction, selective critical articulation, and the presence—or absence—of a more structured cultural self-awareness.

In the first phase (1990-1999), history is presented largely in a defensive and fragmented manner, as a reaction—or at times a non-reaction—to the historiography of the communist period, which had adopted Soviet interpretative models and had marginalized or anathematized the Islamic dimension of Albanian heritage. Figures and periods connected to the Ottoman sphere are treated as excluded from or distorted within the official canon. The study therefore examines to what extent and in what manner this theme was addressed in Islamic periodicals in Kosovo.

In the second phase (2000-2008), a deepening of the critical approach becomes evident, particularly regarding canonical selectivity in Albanian literary history and the role of ideology in processes of periodization and evaluation. The discourse grows more conscious of mechanisms of cultural exclusion and becomes more explicitly articulated.

The third phase (2009-2018) marks more structured efforts toward historiographical revision and a need for identity recomposition. Although these journals did not function as systematic projects of rewriting national and literary history, they operated as alternative spaces of cultural memory.

In conclusion, the study argues that these periodicals constitute an important archive for understanding the tension between instrumentalized, institutionalized history and marginalized narratives in the post-communist period.

Keywords: Islamic, history, canon, Slavo-communist, cultural memory

Revista *Ura*, “Ura” e Diskursit të Trashëgimisë Orientale dhe Identitetit Kulturor Shqiptar

Journal *Ura*, the “Bridge” of the Discourse on Oriental Heritage and Albanian Cultural Identity

Dr. Deniz Çupi

Ismail Qemali University of Vlorë, Albania, dxhoga@yahoo.com

Abstrakt: Ky studim analizon rolin e revistës kulturore-shkencore *Ura* në ndërmjetësimin e marrëdhënies ndërmjet trashëgimisë orientale dhe identitetit kulturor shqiptar bashkëkohor. Studimi mbështetet në hipotezën se revista *Ura* ka funksionuar si një urë intelektuale që ka lehtësuar dialogun akademik dhe kulturor midis traditës orientale dhe proceseve moderne të ndërtimit të identitetit kulturor shqiptar. Metodologjia e studimit bazohet në një qasje cilësore dhe krahasuese. Në radhë të parë, është përdorur analiza diskursive e artikujve të botuar në revistë, me fokus në konceptet kyçe si trashëgimia kulturore, orientaliteti, identiteti dhe ndërveprimi qytetërimor. Më pas, u zhvillua analiza konceptuale e diskursit mbi identitetin kulturor përmes shqyrtimit të mënyrës se si autorët e revistës trajtojnë marrëdhënien midis traditës islame-orientale dhe kontekstit shqiptar bashkëkohor. Gjithashtu, studimi përfshin një analizë krahasuese me revista të tjera kulturore shqiptare, për të identifikuar veçoritë specifike tematike dhe diskursive të revistës *Ura*. Baza teorike e studimit mbështetet në literaturën mbi studimet e orientalizmit, identitetit kulturor dhe ndërmjetësimit kulturor, duke përfshirë punimet e Edëard Said mbi orientalizmin, Stuart Hall mbi identitetin kulturor dhe diskursin, si dhe qasjet bashkëkohore mbi ndërkulturalizmin dhe transferimin kulturor nga Nataly Clayer në studimet ballkanike dhe orientalistike. Gjithashtu, janë përdorur studime mbi historinë kulturore shqiptare dhe zhvillimin e studimeve orientale në hapësirën shqiptare. Rezultatet e prishme synojnë të tregojnë se revista *Ura* ka kontribuar në ndërtimin e një hapësire akademike për interpretimin bashkëkohor të trashëgimisë orientale në kontekstin shqiptar dhe në forcimin e dialogut kulturor dhe shkencor ndërmjet traditës dhe modernitetit.

Fjalët kyçe: studime orientale, identitet kulturor shqiptar, trashëgimi orientale, diskurs kulturor

Abstract: This study analyzes the role of the cultural-scientific journal *Ura* in mediating the relationship between Oriental heritage and contemporary Albanian cultural identity. The study is based on the hypothesis that the journal *Ura* has functioned as an intellectual bridge facilitating academic and cultural dialogue between Oriental tradition and modern processes of Albanian cultural identity formation. The methodology of the study is based on a qualitative and comparative approach. First, a discursive analysis of articles published in the journal was used, focusing on key concepts such as cultural heritage, orientalism, identity, and civilizational interaction. Then, a conceptual analysis of the discourse on cultural identity was conducted by examining how the journal's authors address the relationship between Islamic-Oriental tradition and the contemporary Albanian context. Additionally, the study includes a comparative analysis with other Albanian cultural journals in order to identify the specific thematic and discursive characteristics of the journal *Ura*. The theoretical foundation of the study is based on literature on Orientalism studies, cultural identity, and cultural mediation, including the works of Edward Said on Orientalism, Stuart Hall on cultural identity and discourse, as well as contemporary approaches to interculturalism and cultural transfer by Nathalie Clayer in Balkan and Oriental studies. The study also draws on research on Albanian cultural history and the development of Oriental studies in the Albanian-speaking space. The expected results aim to demonstrate that the journal *Ura* has contributed to building an academic space for the contemporary interpretation of Oriental heritage in the Albanian context and to strengthening cultural and scientific dialogue between tradition and modernity.

Keywords: oriental studies, Albanian cultural identity, oriental heritage, cultural discourse

Bulgaristan'da Yayımlanan İki Dilli Çocuk Dergisi: *Hilal*

Hilal: A Bilingual Children's Magazine Published in Bulgaria

Cemal Hatip

PhD Student, Grand Mufti's Office of Bulgaria, Bulgaria, dzhemalhatip@gmail.com

Özet: Balkanlar'da en uzun süreli yayınlardan biri olan *Müslümanlar* dergisinin çocuk eki olarak 2005-2018 yılları arasında kesintisiz biçimde yayımlanan ve 280'den fazla sayıya ulaşan *Hilal* Çocuk Dergisi, Bulgaristan'daki tek dini çocuk dergisi olma özelliğini taşımaktadır. Bu çalışmada, Bulgaristan Başmüftülüğü tarafından Sofya'da Türkçe ve Bulgarca olarak yayımlanan dergi; şekil özellikleri, yayınlama süreci, mali kaynağı, içerik yapısı ve yazar kadrosu bakımından incelenmektedir. Ayrıca *Hilal* dergisinin, Bulgaristan'daki Müslüman-Türk azınlığın dini ve kültürel kimliğinin korunmasındaki rolü ele alınmaktadır. Derginin, dini bilginin aktarılması, ahlaki değerlerin pekiştirilmesi, ana dil bilincinin geliştirilmesi ve toplumsal dini duyarlılığın canlı tutulması üzerindeki etkileri değerlendirilerek, Müslüman-Türk çocuk ve gençlerin üzerindeki dini, sosyal, kültürel ve dilsel katkıları ortaya konulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bulgaristan, çocuk dergisi, *Hilal*

Abstract: *Hilal* Children's Magazine, published continuously between 2005 and 2018 as the children's supplement of *Muslims* magazine - one of the longest-running periodicals in the Balkans - reached more than 280 issues and holds the distinction of being the only religious children's magazine in Bulgaria. This study examines the magazine, published in Turkish and Bulgarian in Sofia by the Chief Mufti's Office of Bulgaria, with regard to its physical characteristics, publication process, financial resources, content structure, and contributors. The study also discusses *Hilal's* role in preserving the religious and cultural identity of the Muslim-Turkish minority in Bulgaria. By evaluating the magazine's impact on the transmission of religious knowledge, the reinforcement of moral values, the development of mother-tongue awareness, and the maintenance of social religious sensitivity, the article highlights its religious, social, cultural, and linguistic contributions to Muslim-Turkish children and youth.

Keywords: Bulgaria, children's magazine, *Hilal*

Književno Pedagoški Aspekti Časopisa *Hikmet* (1993-2000)

Literary and Pedagogical Aspects of the Journal *Hikmet* (1993-2000)

Assist. Prof. Dr. Edina Nikšić Reblhić

University of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina, edina.niksic.rebihic@ff.unsa.ba

Prof. Dr. Nehrudin Rebihić

University of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina, nehrudin.rebihic@ff.unsa.ba

Sažetak: Ovaj rad donosi književno-pedagošku analizu časopisa *Hikmet*, s posebnim fokusom na njegovu ulogu u očuvanju islamskog identiteta i promicanju odgoja unutar bosanskohercegovačkog društvenog konteksta. U njegovom drugom razdoblju izlazenja (1993-2001) objavljeno je 77 brojeva. U specifičnom poratnom i tranzicijskom kontekstu, časopis se afirmira kao ključni medij za redefiniranje i osnaživanje nacionalnog i kolektivnog identiteta Bošnjaka kroz prizmu vjere i etno-nacionalnog identiteta.

Književna strategija časopisa bila je primarno usmjerena na reafirmiranje potisnutog kulturnog naslijeđa. Rad istražuje kako su književni prilozi postali ključni instrument u procesu obnavljanje nacionalnog i kolektivnog identiteta. Analiza se fokusira na tri temeljna književna toposa: alhamijado književnost, stvaralaštvo pisaca 19. stoljeća te usmenu književnost. Posebna pozornost posvećena je fenomenu alhamijado tradicije, gdje se upotrebom bosanskog jezika i arapskog pisma (arebice) dokazuje autohtonost i kontinuitet pismenosti na ovim prostorima. Reafirmiranjem književnih vrijednosti iz 19. stoljeća, časopis reafirmira formativno razdoblje nacionalnog identiteta, dok usmena književnost biva tretirana kao vitalni čuvar narodnih vrijednosti. Ovi književni slojevi u *Hikmetu* ne funkcioniraju samo kao književnokritički ogledi, već kao ideologeme ili funkcijski narativi koji osiguravaju identitetsku potrebu.

Pedagoški aspekt rada fokusira se na idejama odgoja ličnosti, koji u *Hikmetu* nadilazi puko prenošenje informacija i teži izgradnji karaktera kroz disciplinu volje, moralno i duhovno uzdizanje, te intelektualno usavršavanje. Naglašava se uloga znanja i razmišljanja kao temelja duhovnog razvoja i izgradnje slobodne i aktivne ličnosti. *Hikmet* u ovom periodu predstavlja Islamsku zajednicu kao

zajednicu učenja i poučavanja, sugerirajući da samo kao odgojno-obrazovna institucija ona može očuvati svoju duhovnu snagu i kreativnost u susretu sa suvremenim izazovima. Posebna pozornost posvećena je ideji zajednice učenja i pedagoškom autoritetu temeljenom na dosljednosti i uzoru, čime časopis transcendiraju puku religijsku apologetiku i postaje platforma za autentičnu prosvjetiteljsku misao. Kroz tekstove o povijesti odgojno-obrazovnih institucija – poput mekteba, ruždija, medresa, biblioteka i vakufnama – nastoji se reafirmirati važnost institucionalne memorije kao ključnog faktora u formiranju i očuvanju kolektivnog identiteta.

Hikmet, dakle, nadilazi okvire vjerske periodike postajući dinamičan prostor za dijalog i kritiku, što ga čini nezaobilaznim čuvarom baštine. Povezujući književnu tradiciju i pedagoške ideje, on nudi autentičan model očuvanja identiteta u kriznim povijesnim vremenima.

Ključne riječi: časopis *Hikmet*, islam, književnost, pedagogija, identitet

Abstract: This paper presents a literary and pedagogical analysis of the journal *Hikmet*, with a specific focus on its role in preserving Islamic identity and promoting education within the socio-cultural context of Bosnia and Herzegovina. In its second period of publication (1993–2001), 77 issues were released. Within a specific post-war and transitional context, the journal established itself as a key medium for the redefinition and empowerment of the Bosniak national and collective identity through the prism of faith and ethno-national heritage.

The literary strategy of the journal was primarily directed toward the reaffirmation of suppressed cultural heritage. This study explores how literary contributions became a crucial instrument in the process of renewing national and collective identity. The analysis focuses on three fundamental literary topoi: Aljamiado literature, the works of 19th-century writers, and oral literature. Particular attention is given to the phenomenon of the Aljamiado tradition, where the use of the Bosnian language and the Arabic script (Arebica) serves as evidence of the autochthony and continuity of literacy in this region. By reaffirming the literary values of the 19th century, the journal revitalizes the formative period of national identity, while oral literature is treated as a vital guardian of folk values. These literary layers in *Hikmet* do not function merely as literary-critical essays, but rather as ideologemes or functional narratives that fulfill an essential identitarian need.

The pedagogical aspect of the work focuses on the ideas of personal upbringing (odgoj), which in *Hikmet* transcends the mere transmission of information and strives toward character building through the discipline of will, moral and spiritual elevation, and intellectual

refinement. The role of knowledge and reflection is emphasized as the foundation of spiritual development and the formation of a free and active personality. During this period, *Hikmet* represents the Islamic Community as a community of learning and teaching, suggesting that only as an educational institution can it preserve its spiritual strength and creativity in the face of contemporary challenges. Special attention is paid to the idea of a learning community and pedagogical authority based on consistency and role-modeling, whereby the journal transcends mere religious apologetics and becomes a platform for authentic Enlightenment thought. Through texts on the history of educational institutions—such as maktabas, rushdiyyes, madrasas, libraries, and waqfnamas (endowment charters)—it seeks to reaffirm the importance of institutional memory as a key factor in the formation and preservation of collective identity.

Therefore, *Hikmet* transcends the boundaries of religious periodicals, becoming a dynamic space for dialogue and criticism, which makes it an indispensable guardian of heritage. By connecting literary tradition and pedagogical ideas, it offers an authentic model for identity preservation during times of historical crisis.

Keywords: *Hikmet* journal, Islam, literature, pedagogy, identity

Burimi, Revista e parë Periodike Islame në Gjuhën Shqipe pas Viteve 1990 në Shqipëri

Burimi, The First Islamic Periodical Journal in the Albanian Language After 1990 in Albania

Ermal Bega

MSc, Albanian Center for Oriental Studies, Albania, albanian_orientalist@yahoo.com

Abstrakt: Shqipëria e pas vitit 1990, e sapo dalë nga diktatura e egër komuniste dhe ateiste, krahas shumë mangësive, u gjet në një errësirë të plotë edhe në aspektin e literaturës fetare islame, të cilat pritej të lexoheshin nga besimtarët e shumtë të cilët u rikthyen në besimin në Krijues dhe në Islam.

Në mesin e asaj errësirë lindi dhe u botua edhe revista *Burimi*, një revistë e veçantë për shqiptarët, shumë ndryshe nga revistat periodike islame të cilat ishin botuar deri në ato kohë, por edhe ndryshe nga periodikët islamë që nisën të botohen pas vitit 2000 dhe deri më sot, në vitin 2026. Veçantia e asaj reviste ishte botimi i shkrimeve ekskluzive të lidhjes mes Islamit dhe shkencës, të pa trajtuara deri në atë masë në asnjë periodik tjetër islam në gjuhën shqipe.

Në studimin tonë do të trajtojmë pikërisht rëndësinë dhe ndikimin që pati ajo revistë në botimet periodike të mëpasshme në gjuhën shqipe, si një periodik islam shumë modern për kohën kur u botua. Për këtë studim do të mbështetemi në disa nga botimet që janë ruajtur nga ai periodik për të mos ia humbur vlerat historike.

Do të shpalosim gjithashtu një krahasim mbi shkrimet e botuara në atë revistë si dhe shkrimet e botuara në revistat e tjera periodike islame, duke përfshirë jo vetëm ato në Shqipëri, por edhe ato të botuara në të gjitha trojet shqiptare.

Përfundimi që do dalë nga ky shkrim do të jetë vlera e madhe që ky periodik islam pati në historikun e periodikëve islamë në gjuhën shqipe si dhe ndikimin që pati në shoqërinë shqiptare të asaj kohe, pikërisht për shkak të temave të trajtuara aty, duke u bërë gjithashtu shembull për revista të tjera islame më pas.

Fjalët kyçe: revista *Burimi*, islami dhe shkenca, publicistika islame, gjuha shqipe

Abstract: Albania after 1990, having just emerged from the savage communist and atheist dictatorship, in addition to many shortcomings, was found in complete darkness even in terms of Islamic religious literature, which was expected to be read by the many believers who returned to faith in the Creator and in Islam.

In the midst of that darkness, the journal *Burimi* (the Spring) was born and published, a special journal for Albanians, very different from the Islamic periodicals that had been published until that time, but also different from the Islamic periodicals that began to be published after 2000 and until today, in 2026. The uniqueness of that journal was the publication of exclusive articles on the connection between Islam and science, not addressed to that extend in any other Islamic periodical in the Albanian language.

In our study, we will address precisely the importance and influence that that journal had on subsequent periodicals in the Albanian language, as a very modern Islamic periodical for the time when it was published. For this study, we will rely on some of the publications that have been preserved from that periodical in order not to lose its historical value.

We will also present a comparison of the articles published in that journal as well as the articles published in other Islamic periodicals, including not only those in Albania, but also those published in all Albanian lands.

The conclusion that will emerge from this article will be the great value that this Islamic periodical had in the history of Islamic periodicals in the Albanian language as well as the impact it had on Albanian society at that time, precisely because of the topics covered there, also becoming an example for other Islamic journals later.

Keywords: journal *Burimi*, Islam and science, Islamic publication, Albanian language

Shkrimet për Perandorinë Osmane në Revistat Islame të Kosovës gjatë viteve 1990–2018

Writings about the Ottoman Empire in Islamic journals in Kosovo during the years 1990–2018

Prof. Dr. Fahrush Rexhepi

Assembly of the Republic of Kosovo, Kosovo, fahrush.rexhepi@msn.com

Abstrakt: Shtypi, si ai laik ashtu edhe ai fetar, gjithmonë ka qenë faktor i rëndësishëm shoqëror, politik, shkencor, edukativ dhe moral, si dhe mjet për ballafaqimin e mendimeve të argumentuara me qëllim që të arrihet deri te e vërteta.

Shtypi islam mund të thuhet se i ka kushtuar një rëndësi shumë të madhe edukimit fetar islam të shqiptarëve, zgjimit të ndjenjave patriotike, ngritjes së kulturës arsimore dhe, në aspektin human shoqëror e social. Me mbarimin e Luftës së Dytë Botërore, si rrjedhojë e ngadhënjimit të komunizmit, në Shqipëri pushuan të gjitha aktivitetet kulturore fetare dhe botimet në gjuhën shqipe në fushën e islamit. Mundësi zhvillimi shtypi islam në gjuhën shqipe pati vetëm në mërgatë dhe në disa territore shqiptare jashtë Shqipërisë londineze, si në Kosovë, Maqedoni etj.

Në Kosovë, shtypi islam filloi me daljen e revistës *Edukata Islame*, në vitin 1971, pastaj dolën edhe disa revista të tjera si: *Dituria Islame* (1986) dhe disa revista të tjera të cilat vazhdojnë të botohen edhe sot. Shkrimet në këto revista janë të fushave të ndryshme. Në këto gjejmë të shkruhet edhe për historinë e Perandorisë Osmane dhe lidhjet e saj me popujt e Ballkanit. Prandaj, në punimin tim shkencor do të përpiqem të trajtoj tematika që ndërlidhen me historinë e Perandorisë Osmane dhe lidhjet e saj me popujt e Ballkanit, me theks të veçantë me shqiptarët.

Fjalët kyçe: shtypi, politik, edukative, Perandoria Osmane, fetare

Abstract: The press, both secular and religious, has always been an important social, political, scientific, educational and moral factor, as well as a means for confronting argued opinions in order to reach the truth.

The Islamic press can be said to have paid great importance to the Islamic religious education of Albanians, the awakening of patriotic feelings, the rise of educational culture and, in the human and social aspect. With the end of World War II, as a result of the victory of communism, all religious cultural activities and publications in the Albanian language in the field of Islam ceased in Albania. The Islamic press in the Albanian language had the opportunity to develop only in the diaspora and in some Albanian territories outside London Albania, such as in Kosovo, Macedonia, etc.

In Kosovo, the Islamic press began with the publication of the journal *Edukata Islame* in 1971, then several other journals were published such as: *Dituria Islame* (1986) and several other journals that continue to be published today. The writings in these magazines are from various fields. In these we also find writing about the history of the Ottoman Empire and its connections with the peoples of the Balkans. Therefore, in my scientific paper I will try to address topics related to the history of the Ottoman Empire and its connections with the peoples of the Balkans, with special emphasis on Albanians.

Keywords: press, political, educational, Ottoman Empire, religious

Shkrimet Akademike mbi Shkencën e Fikhut në Shqipërinë Post-komuniste: Analiza e Artikujve Akademikë mbi të Drejtën Islame në revistën *Zani i Naltë* (2012-2018)

The Fiqh Academic Writings in Post-Communist Albania: An Analysis of Academic Articles on Islamic Law in the Journal *Zani i Naltë* (2012-2018)

Assist. Prof. Dr. Fation Shabani

Trakya University, Albania, shabani.fation@gmail.com

Abstrakt: Pas gati gjysmë shekulli të diktaturës së ashpër komuniste në Shqipëri (1944-1990), rivendosja e lirive fetare solli një periudhë rindërtimi dhe ringjalljeje në fushën e shkencave islame dhe botimeve fetare. Në këtë kontekst, rifillimi i botimit në një format akademik në vitin 2012 i revistës *Zani i Naltë*, organit intelektual të Komunitetit Mysliman të Shqipërisë (KMSH) me rrënjë historike që nga viti 1923, ka qenë një pikë kthese e rëndësishme për zhvillimin e mendimit islam dhe prodhimit shkencor në vend.

Kjo kumtesë synon të shqyrtojë zhvillimin dhe gjendjen aktuale të shkrimeve akademike në fushën e fikhut (të drejtës islame) në Shqipërinë post-komuniste, përmes numrave të revistës *Zani i Naltë* të botuara midis viteve 2012-2018. Në kuadër të këtij studimi, artikujt me fokus të drejtës islame të përfshirë në revistë gjatë periudhës së përmendur do t'i nënshtrohen një analize cilësore të përmbajtjes. Shqyrtimi do të kryhet mbi variabla themelore si: shpërndarja tematike e artikujve (ibadet, muamelat, e drejta familjare, metodologjia e të drejtës islame/usul-i fikh), aktualiteti i çështjeve të trajtuara (probleme bashkëkohore fikhere), qasjet metodologjike të autorëve dhe profilet e autorëve (akademikë vendas, vepra të përkthyer, etj.).

Hulumtimi synon të zbulojë se në çfarë mase prodhimi akademik i fikhut në Shqipëri u përgjigjet nevojave të shoqërisë myslimane vendase dhe se si ndërton një urë lidhëse midis trashëgimisë tradicionale të fikhut dhe çështjeve juridike e sociale të epokës moderne. Gjetjet që do të përftohen pritet të japin një kontribut modest në historinë e shkencave islame në Ballkan, duke identifikuar dinamikat, pikat e forta dhe boshllëqet në literaturë gjatë procesit të rindërtimit të të drejtës islame në nivel akademik në Shqipëri.

Fjalët kyçe: Shqipëri, fikh, periudha post-komuniste, *Zani i Naltë*, artikujt akademikë

Abstract: Following nearly half a century of strict communist dictatorship in Albania (1944-1990), the restoration of religious freedoms brought about a period of reconstruction and revival in the fields of Islamic sciences and religious publishing. In this context, the relaunch of *Zani i Naltë* (The High Voice)—the intellectual publication organ of the Muslim Community of Albania (KMSH) with historical roots dating back to 1923—in an academic format in 2012 marked a significant turning point for the development of Islamic thought and scholarly production in the country.

This paper aims to examine the development and current state of academic writing in the field of fiqh (Islamic law) in post-communist Albania through the issues of the journal *Zani i Naltë* published between 2012 and 2018. Within the scope of this study, articles focusing on Islamic law featured in the journal during the specified period will be subjected to a qualitative content analysis. The examination will be conducted based on fundamental variables such as the thematic distribution of the articles (ibadat/worship, mu'amalat/transactions, family law, Islamic legal methodology/usul al-fiqh), the relevance of the issues addressed (contemporary fiqh problems), the methodological approaches of the authors, and author profiles (local academics, translated works, etc.).

The research aims to reveal the extent to which academic fiqh production in Albania responds to the needs of the local Muslim community and how it builds a bridge between the traditional fiqh heritage and the legal and social issues of the modern era. By identifying the dynamics, strengths, and gaps in the literature during the reconstruction process of Islamic law at the academic level in Albania, the findings are expected to make a modest contribution to the history of Islamic sciences in the Balkans.

Keywords: Albania, fiqh, *Zani i Naltë*, post-communist era, academic publishing

Trajtimi i Gruas në Revistën *Hëna e Re*

The Treatment of Women in the Journal *Hëna e Re*

Habib Ebibi

Msc, Islamic Religious Community of the Republic of North Macedonia, North Macedonia, ebibihabib4@gmail.com

Abstrakt: Ky punim paraqet një analizë tematike dhe sasiore të trajtimit të çështjes së gruas në Islam në revistën *Hëna e Re*, duke u mbështetur në shkrime të botuara në periudhën 1990–2018. Korpusi i analizuar përfshin mbi 200 njësi tekstuale (artikuj, shkrime edukative dhe përkthime), të cilat pasqyrojnë diskursin islam shqiptar mbi pozitën, rolin dhe përgjegjësitë e gruas në kontekstin fetar, familjar dhe shoqëror pas viteve 1990.

Analiza statistikore sipas fushave tregon se rreth 28% e shkrimeve i përkasin fesë islame dhe mendimit islam, duke trajtuar barazinë shpirtërore, dinjitetin e gruas dhe modelin pejgamberik. Afërsisht 22% e artikujve lidhen me Jurisprudencën Islame (fikhun dhe të drejtën familjare), ku trajtohen çështje si martesë, trashëgimia, poligamia, dëshmia dhe të drejtat e përgjegjësitë bashkëshortore. Një përqindje e ngjashme, rreth 20%, fokusohet në familjen, nënën dhe edukatën, duke e paraqitur gruan si shtyllë të edukimit moral dhe fetar të brezit të ri.

Temat e etikës, moralit dhe identitetit femëror, përfshirë mbulesën islame (hixhabin), përbëjnë rreth 15% të korpusit, ndërsa 10% e shkrimeve i takojnë Historisë Islame dhe figurave femërore, duke sjellë modele historike të grave të shquara në Islam. Pjesa e mbetur përfshin studime krahasuese, reflektime personale dhe çështje të pjesëmarrjes publike të gruas.

Sa i përket autorësisë, rreth 60% e shkrimeve janë nga autorë vendorë (meshkuj dhe femra), 25% janë përkthime nga autorë të mendimit islam dhe akademik ndërkombëtar, ndërsa 15% janë shkrime redaksionale. Prania e autoreve femra është e dukshme, duke përbërë afërsisht 35–40% të autorësisë totale, çka dëshmon për një përfshirje aktive të grave në diskursin islam shqiptar.

Në përfundim, analiza dëshmon se revista *Hëna e Re* ka ndërtuar një diskurs të qëndrueshëm, të balancuar dhe edukativ mbi gruan në Islam, duke kontribuar ndjeshëm në formësimin e vetëdijes fetare, familjare dhe shoqërore të shoqërisë muslimane shqiptare për gati tri dekada.

Fjalët kyçe: *Hëna e Re*, gruaja, artikuj, analizë tematike, familje, hixhab, poligamia, përqindje, identitet, përkthime

Abstract: This paper presents a thematic and quantitative analysis of the treatment of women's issues in Islam in the journal *Hëna e Re*, based on writings published during the period 1990–2018. The analyzed corpus includes over 200 textual units (articles, educational writings and translations), reflecting the Albanian Islamic discourse on the position, role, and responsibilities of women in religious, familial, and social contexts after the 1990s.

Statistical analysis by fields indicates that approximately 28% of the writings pertain to Islam and Islamic thought, addressing spiritual equality, the dignity of women, and the prophetic model. Around 22% of the articles are related to Islamic jurisprudence (fiqh and family law), covering issues such as marriage, inheritance, polygamy, testimony, and spousal rights and responsibilities. A similar proportion, about 20%, focuses on family, motherhood, and education, presenting women as a cornerstone of the moral and religious upbringing of the younger generation.

Themes of ethics, morality, and female identity, including Islamic dress (hijab), account for approximately 15% of the corpus, while 10% of the writings are dedicated to Islamic history and female figures, offering historical models of distinguished women in Islam. The remaining portion includes comparative studies, personal reflections, and issues related to women's public participation.

Regarding authorship, about 60% of the writings are by local authors (both male and female), 25% are translations from international Islamic and academic authors, and 15% are editorial pieces. The presence of female authors is notable, comprising approximately 35–40% of the total authorship, which demonstrates the active involvement of women in the Albanian Islamic discourse.

In conclusion, the analysis shows that the journal *Hëna e Re* has developed a consistent, balanced, and educational discourse on women in Islam, making a significant contribution to shaping the religious, familial, and social awareness of Albanian Muslim society for nearly three decades.

Keywords: *Hëna e Re*, women, articles, thematic analysis, family, hijab, polygamy, percentages, identity, translations

1990 Sonrası Bulgaristan'da Din ve Kimlik: *Hak ve Özgürlükler* Gazetesi Aracılığıyla İslami Kültürün Yeniden İnşası

Religion and Identity in Post - 1990 Bulgaria: Rekonstruktng Islamic Culture
Through the *Hak ve Özgürlükler* Newspaper

Dr. Kemal Raşid

New Bulgarian University, Bulgaria, kemalrasid@abv.bg

Özet: Bu çalışma, 1989 sonrası Bulgaristan'da yaşanan demokratikleşme sürecinde, azınlık haklarının savunulmasında merkezi bir rol oynayan *Hak ve Özgürlükler* gazetesini, İslami kimliğin ve kültürel mirasın korunması bağlamında incelemektedir. *Hak ve Özgürlükler* Hareketi (HÖH) partisinin resmi yayın organı olarak kurulan gazete, 1990 yılından 1998 yılına kadar haftalık olarak yayımlanmış; hem Türkçe hem de Bulgarca içeriğiyle iki dilli bir yapıda okuyucusuna ulaşmıştır. Günümüzde yayın hayatı sona ermiş olsa da gazete, yayımlandığı sekiz yıllık süreçte post-totaliter Bulgaristan'da Müslüman-Türk azınlığın sesini kamusal alana taşıyan en etkili medya platformu olmuştur. Onlarca yıl süren devlet ateizmi ve asimilasyon politikaların ardından gazete, toplumu sadece siyasi gelişmelerden haberdar etmekle kalmamış; aynı zamanda dini esaslar, bayram ritüelleri, cami restorasyonları ve vakıf kültürü konularında yürüttüğü yayınlarla toplumu kendi öz değerleri konusunda adeta yeniden eğitmiştir. İmam hatip liseleri ve Başmüftülük faaliyetlerine ayırdığı sayfalarla manevi bir rönesansı destekleyen gazete, İslami ahlakı "Bulgaristan Etnik Modeli" ve hoşgörü çerçevesinde sunarak toplumsal barışa katkıda bulunmuştur. Sonuç olarak bu bildiri; *Hak ve Özgürlükler* gazetesinin, demokratik Bulgaristan'da İslami kültürün varlığının ve meşrutiyetinin sivil bir sembolü olarak bir "medya minaresi" rolünü nasıl üstlendiğini arşiv belgeleri ve akademik kaynaklar ışığında ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Hak ve Özgürlük* Gazetesi, HÖH, İslami kültür, Bulgaristan Türkleri, medya ve kimlik, din eğitimi

Abstract: The study examines the *Hak ve Özgürlükler* (Rights and Freedoms) newspaper, which played a central role in defending minority rights during the democratization process in Bulgaria after 1989, within the context of preserving Islamic identity and cultural heritage. Established as the official weekly publication of the Movement for Rights and Freedoms (MRF) party, the newspaper was published from 1990 to 1998. With its bilingual structure in both Turkish and Bulgarian, it served as the most influential media platform bringing the voice of the Muslim - Turkish minority into the public sphere in post-totalitarian Bulgaria. Following decades of state atheism and assimilation policies, the newspaper did not merely inform the public about political developments; it effectively “re-educated” the community regarding its own core values through publications on Islamic principles, Eid rituals, mosque restorations, and waqf (endowment) culture. By dedicating significant space to the Grand Muftiate, the newspaper supported a spiritual renaissance. Furthermore, it contributed to social peace by presenting Islamic ethics within the framework of the “Bulgarian Ethnic Model” and the principle of tolerance. In conclusion, this paper aims to demonstrate - through archival documents and academic sources-how the *Hak ve Özgürlükler* newspaper functioned as a “media minaret,” serving as a civil symbol for the presence and legitimacy of Islamic culture in democratic Bulgaria.

Keywords: *Hak ve Özgürlükler* Newspaper, MRF, Islamic culture, Bulgarian Turks, media and identity, religious education

***Muslimanski Glas* and the Articulation of Bosniak Islamic Thought, 1990–1992**

Meldin Kešetović

Master Student, University of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina, kesetovicmeldin1914@gmail.com

Abstract: This paper analyzes *Muslimanski Glas* as one of the earliest political-religious periodicals in Bosnia and Herzegovina during the transition to multiparty democracy and the post-socialist era. The first issue was published in November 1990 as an information bulletin of the Party of Democratic Action (SDA), giving the journal a clear political orientation in its initial phase. In February 1991, the subtitle was changed to “The Newspaper of the Party of Democratic Action,” followed by the launch of a new series under the subtitle “Independent Newspaper for Politics, Religion, and Culture,” reflecting a broader ideological and thematic scope.

The study focuses on the content of *Muslimanski Glas* between 1990 and 1992, examining how the periodical articulated issues of Islamic identity, Bosniak political mobilization, the relationship between religion and politics, and the role of Islam in the public sphere on the eve of and during the early stages of the Bosnian war. Special attention is paid to editorial policy, the role of the first editor Džemaludin Latić, and the symbolic significance of the journal’s transformation into *Ljiljan* in August 1992. The paper argues that *Muslimanski Glas* played a crucial role in shaping contemporary Bosniak Islamic thought and political identity during a decisive historical moment.

Keywords: *Muslimanski Glas*, Islamic thought, Bosniaks, periodicals, SDA

Hafıza, Kimlik ve Dinî Haklar: *Prava i Svobodi (Hak ve Özgürlükler)* Gazetesinde Demir Baba Tekkesi (1991-1993)

Memory, Identity, and Religious Rights: Demir Baba Tekke in the Newspaper
Prava i Svobodi (Rights and Freedoms) (1991-1993)

Assoc. Prof. Dr. Memiş Merdan

Konstantin Preslavsky University of Shumen, Bulgaria, m.merdan@shu.bg

Özet: Bu çalışma, 1991-1993 yılları arasında yayımlanan *Prava i Svobodi (Hak ve Özgürlükler)* gazetesi sayılarında Demir Baba Tekkesi'nin nasıl temsil edildiğini incelemektedir. Araştırma, bu ziyaretgahın tarihsel hafıza, dinî kimlik ve Bulgaristan'daki demokratik geçiş sürecindeki toplumsal ilişkiler bağlamında taşıdığı anlamı ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışmada tarihsel-eleştirel yöntem esas alınmış; gazetede yayınlar, dönemin diğer basın organları ve önceki tarihsel tartışmalarla karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. İnceleme sonucunda, *Hak ve Özgürlükler* gazetesinin Demir Baba Tekkesi'ni yalnızca yerel bir dinî ziyaretgâh olarak değil, aynı zamanda Türk-Müslüman toplumunun dinî haklarının yeniden kazanılması, kültürel hafızasının yeniden inşası ve "soya dönüş süreci" sonrasında toplumsal dayanışmanın güçlendirilmesi açısından sembolik bir merkez olarak sunduğu görülmüştür. Gazetede yayımlanan haber ve yorumlarda, tekkenin yeniden canlandırılması demokratikleşme süreciyle ilişkilendirilmiş; Kurban Bayramı kutlamaları, dinî törenler ve toplu buluşmalar temel hak ve özgürlüklerin yeniden tesisinin göstergesi olarak değerlendirilmiştir. Bunun yanında Ali Pirov ile Albena Şkodrova arasında yürütülen polemik, Demir Baba Tekkesi'nin yalnızca dinî ve kültürel bir mekân değil, aynı zamanda kimlik, tarihsel meşruiyet ve toplumsal birlik tartışmalarının odağında bulunan siyasî bir sembol olduğunu ortaya koymaktadır. Çalışma, Demir Baba Tekkesi'nin postkomünist Bulgaristan'da hafıza, kimlik ve azınlık hakları eksenindeki kamusal tartışmalarda önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Demir Baba Tekkesi, *Prava i Svobodi (Hak ve Özgürlükler)*, Bulgaristan Türkleri, Bektaşilik, postkomünizm, azınlık hakları, Hak ve Özgürlükler Hareketi (DPS), Bulgaristan basını

Abstract: This study examines the representation of Demir Baba Tekke in the issues of the newspaper *Prava i Svobodi* (*Rights and Freedoms*) published between 1991 and 1993. The research aims to reveal the significance attributed to this sacred site within the context of historical memory, religious identity, and social relations during the democratic transition period in Bulgaria. The study is based on the historical-critical method, and the publications in the newspaper are comparatively analyzed alongside other press organs of the period and earlier historical debates. The analysis demonstrates that *Prava i Svobodi* presented Demir Baba Tekke not merely as a local religious pilgrimage site, but also as a symbolic center for the restoration of the religious rights of the Turkish-Muslim community, the reconstruction of its cultural memory, and the strengthening of social solidarity after the “Revival Process.” In the news reports and commentaries published in the newspaper, the revitalization of the tekke was associated with the democratization process, while the celebrations of Kurban Bayram, religious ceremonies, and communal gatherings were interpreted as indicators of the re-establishment of fundamental rights and freedoms. Furthermore, the polemic between Ali Pirov and Albena Shkrova reveals that Demir Baba Tekke was not only a religious and cultural site, but also a political symbol situated at the center of debates concerning identity, historical legitimacy, and social unity. The study demonstrates that Demir Baba Tekke occupied an important place in public debates on memory, identity, and minority rights in post-communist Bulgaria.

Keywords: Demir Baba Tekke, *Prava i Svobodi*, Turks of Bulgaria, Bektashism, post-communism, minority rights, Movement for Rights and Freedoms (MRF/DPS), Bulgarian press

Novopazarski Zbornik i njegova Uloga u Društvenom i Kulturnom Životu Sandžaka (1990–2018)

Novopazarski Zbornik and its Role in the Social and Cultural Life of Sandžak (1990–2018)

Dr. Mensur Zukorlić

National Library "Dositej Obradović" Novi Pazar, Serbia, mensurzukorlic@gmail.com

Jakub Leković

PhD Student, Islamic Community of Serbia, Serbia, jakub.lekovic@gmail.com

Sažetak: Ovaj rad predstavlja nastavak istraživačkog interesovanja izloženog na prethodnom simpozijumu, s fokusom na periodičnu publikaciju *Novopazarski zbornik* u periodu od 1990–2018. godine. Cilj rada jeste da se kroz analizu objavljenih naučno-istraživačkih radova sagledaju načini na koje je ova publikacija doprinijela afirmaciji i očuvanju islamske kulture i nasljeđa te izgradnji vjerskog, kulturnog i društvenog identiteta prostora Novog Pazara i šire regije Sandžaka.

Analiza sadržaja *Novopazarskog zbornika* u periodu od 1990. do 2018. godine pokazuje jasan pomak u pravcu šireg i slobodnijeg tematskog pristupa pitanjima islamske kulture, tradicije i identiteta muslimana u Sandžaku. Urednički koncept lista, posebno nakon 2000. godine, sve više uvažava važnost duhovnog i kulturnog nasljeđa sandžačkih Bošnjaka, čime se Zbornik pozicionira ne samo kao informativna, već i kao kulturno-istraživačka platforma.

Uočljivo je da se iz godine u godinu povećava broj priloga posvećenih islamskoj baštini – od predstavljanja vakufskih institucija, biografija uleme, pregleda vjerskog života, do tematizacije osmanskog nasljeđa i njegovog uticaja na lokalnu kulturu. Ovi sadržaji reflektuju širi društveni kontekst postkomunističke tranzicije, ali i potrebe zajednice da reafirmiše svoj identitet unutar pluralnog i često izazovnog društvenog okruženja.

Posebno je značajno što *Novopazarski zbornik* ne tretira islamsku kulturu isključivo kao vjersku kategoriju, već je promatra kroz prizmu kulturne memorije, obrazovanja, običajne prakse i javnog izraza, čime doprinosi oblikovanju jednog inkluzivnog i autentičnog kulturnog narativa Sandžaka. Ovaj proces ukazuje i na pomak u interesovanjima lokalne intelektualne scene, koja u okviru slobodnijeg društvenog ambijenta prepoznaje važnost sopstvenih duhovno-kulturnih korijena.

Ključne riječi: *Novopazarski zbornik*, islamska kultura, Novi Pazar, Sandžak, kulturna baština, društveni kontekst

Abstract: This paper represents a continuation of the research interest presented at the previous symposium, with a focus on the periodical publication *Novopazarski zbornik* during the period from 1990 to 2018. The aim of the study is to examine, through an analysis of published scholarly and research papers, the ways in which this publication contributed to the affirmation and preservation of Islamic culture and heritage, as well as to the construction of the religious, cultural, and social identity of Novi Pazar and the wider Sandžak region.

An analysis of the content published in *Novopazarski zbornik* between 1990 and 2018 reveals a clear shift toward a broader and more open thematic approach to issues of Islamic culture, tradition, and the identity of Muslims in Sandžak. Particularly after 2000, the editorial concept of the publication increasingly recognized the importance of the spiritual and cultural heritage of Sandžak Bosniaks, positioning the journal not only as an informative medium but also as a platform for cultural and scholarly research.

It is evident that, year after year, the number of contributions dedicated to Islamic heritage increased – ranging from presentations of waqf institutions, biographies of Islamic scholars (*ulema*), and overviews of religious life, to studies of Ottoman heritage and its influence on local culture. These contents reflect the broader social context of the post-communist transition, as well as the community's need to reaffirm its identity within a pluralistic and often challenging social environment.

Particularly significant is the fact that *Novopazarski zbornik* does not treat Islamic culture solely as a religious category, but rather examines it through the prism of cultural memory, education, customary practices, and public expression. In doing so, the publication contributes to the shaping of an inclusive and authentic cultural narrative of Sandžak. This process also indicates a shift in the interests of the local intellectual scene, which, within a freer social climate, increasingly recognizes the importance of its own spiritual and cultural roots.

Keywords: *Novopazarski zbornik*, Islamic culture, Novi Pazar, Sandžak, cultural heritage, social context

Shkrimet Pedagogjike në Revistën *Edukata Islame* (2001–2018)

Pedagogical Writings in The Journal *Edukata Islame* (2001–2018)

Muzaqete Kosumi

MSc, Faculty of Islamic Studies – Prishtina, Kosovo, qetja_2003@hotmail.com

Abstrakt: Pedagogjia islame është një qasje edukative që mbështetet në parimet e Islamit dhe synon formimin e plotë të njeriut në aspektin shpirtëror, moral, intelektual dhe shoqëror. Ajo thekson rëndësinë e dijes si vlerë themelore, rolin edukativ të mësuesit si udhërrëfyes moral dhe përgjegjësini e familjes e shoqërisë në procesin e edukimit. Në këtë perspektivë, edukimi nuk kufizohet vetëm në transmetimin e njohurive, por synon kultivimin e karakterit, etikës dhe sjelljes së mirë, duke harmonizuar zhvillimin individual me vlerat universale dhe fetare.

Ky punim paraqet një analizë statistikore dhe përmbajtësore të shkrimeve me karakter pedagogjik të botuara në revistën *Edukata Islame* gjatë periudhës 2001–2018. Duke u mbështetur në shqyrtimin sistematik të të gjitha numrave të botuar në këtë interval kohor, studimi identifikon artikujt që trajtojnë edukimin islam, pedagogjinë, metodologjinë e mësimdhënies, edukimin e fëmijëve dhe çështje të tjera të lidhura me formimin arsimor në perspektivë islame. Artikujt e përzgjedhur klasifikohen sipas fokusit tematik dhe qasjes metodologjike, me qëllim evidentimin e prirjeve kryesore, temave dominuese dhe ndryshimeve në kohë.

Gjetjet tregojnë se pedagogjia islame përbën një nga fushat e rëndësishme të trajtuara në revistë, me theks të veçantë në rolin e edukimit moral dhe fetar, funksionin e mësuesit, si dhe në integrimin e parimeve islame në procesin bashkëkohor të mësimdhënies. Analiza po ashtu nxjerr në pah një rritje graduale të interesimit për çështje praktike të edukimit dhe përfaqes bashkëkohore pedagogjike, duke reflektuar zhvillimet institucionale dhe arsimore në kontekstin shqiptar. Studimi synon të kontribuojë në dokumentimin e mendimit pedagogjik islam dhe në vlerësimin e rolit të kësaj reviste si platformë akademike për zhvillimin e diskursit arsimor islam.

Fjalë kyçe: pedagogjia islame, edukimi islam, mësimdhënia, analiza tematike, revista *Edukata Islame*

Abstract: Islamic pedagogy is an educational approach grounded in the principles of Islam and aimed at the comprehensive development of the human being in spiritual, moral, intellectual, and social dimensions. It emphasizes the importance of knowledge as a fundamental value, the educational role of the teacher as a moral guide, and the responsibility of family and society in the educational process. From this perspective, education is not limited to the transmission of knowledge, but seeks to cultivate character, ethics, and proper conduct, harmonizing individual development with universal and religious values.

This paper presents a statistical and content-based analysis of pedagogically oriented writings published in the journal *Edukata Islame* during the period 2001–2018. Based on a systematic review of all issues published within this time frame, the study identifies articles addressing Islamic education, pedagogy, teaching methodology, child education, and other issues related to educational formation from an Islamic perspective. The selected articles are classified according to their thematic focus and methodological approach in order to identify main trends, dominant themes, and changes over time.

The findings indicate that Islamic pedagogy represents one of the important fields addressed in the journal, with particular emphasis on moral and religious education, the function of the teacher, and the integration of Islamic principles into the contemporary teaching process. The analysis also reveals a gradual increase in interest in practical educational issues and contemporary pedagogical approaches, reflecting institutional and educational developments in the Albanian context. The study aims to contribute to documenting Islamic pedagogical thought and to evaluating the role of this journal as an academic platform for the development of Islamic educational discourse.

Keywords: Islamic pedagogy, Islamic education, teaching, thematic analysis, *Edukata Islame*

Edukata Islame Dergisi'nde İslam Sanati ve Kültürel Miras (1990-2018) **Islamic Art and Cultural Heritage in *Edukata Islame* Journal (1990-2018)**

Assist. Prof. Dr. Naciye Detseli

Selçuk University, Türkiye, naciye.detseli@selcuk.edu.tr

Dr. Hümeysra Özdemir

Selçuk University, Türkiye, humeyra.ozdemir@selcuk.edu.tr

Özet: Kosova İslam Topluluğu'nun resmi süreli yayınlarından *Edukata Islame* dergisinin 1990 ve 2018 yılları arasında yayınlanan sayılarında İslam sanatı, mimarisi, kültür ve medeniyeti çeşitli makalelere konu olmuş ve bu konular detaylı bir şekilde ele alınmıştır. İslam estetiğinin manevi doktrinlerle birleşmesi sonucu İslam sanatında soyutlama ve birlik ilkeleri öne çıkmış İslam mimarisinde özellikle camiler etrafında şekillenen bir süsleme geleneği gelişmiştir. Zira İslam sanatçısı maddi dünyayı taklit etmek yerine eşyanın özündeki matematiksel ve manevi nizamı yansıtmayı amaçlar. İslam düşüncesinin merkezindeki Tevhid (Allah'ın birliği) ilkesi İslam sanatlarında kendisini geometrik desenler ve girift motiflerde bulur. Desenlerin bir başlangıcı veya sonu yokmuş gibi görünmesi Allah'ın sonsuzluğunu temsil eder. İslam sanatları dini mimariden (camiler, medreseler) sivil mimariye (evler, köşkler, hamamlar), mezar taşlarından yazma eserlere kadar pek çok alanda bir ifade biçimi olarak karşımıza çıkmakta pek çok zengin yönüyle yaşamın bir parçası haline gelen estetik zevk, makalelere konu olmaktadır. Özellikle Balkan coğrafyasında bulunan kültür varlıkları özelinde ele alınan makaleler bu coğrafyada İslam düşüncesinin izlerini sürmeye vesile olmaktadır.

Balkan kültür mirasının bu süreli yayınlar sayesinde gelecek kuşaklara aktarılması önem arz etmektedir. Hat sanatının sülüs, kufi, nesih, talik gibi yazı çeşitleri, tezhipte ve kalemişindeki rumi, hatayi ve bulut gibi zengin motif repertuarı eğitici bir içerik olma yönüyle okuyucunun ilgisine sunulmuştur. *Edukata Islame* Dergisi hem yerel hem de uluslararası, alanında yetkin isimlerin mimari, İslam sanatları ve kültürel miras hakkında yazılarını yayınlarak topluma fayda merkezli bir görev üstlenmiştir. Bu çalışma Balkanlarda İslam kültür mirasının görünürlüğünün ve bilinirliğinin artmasına katkı sağlayan süreli yayınların/makalelerin bir başlık altında toplanarak incelenmesini amaçlamakta ve konunun önemini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Edukata Islame*, İslam sanatı, kültürel miras, hat, tezyinat

Abstract: Between 1990 and 2018, the official periodical of the Islamic Community of Kosovo, *Edukata Islame*, featured numerous articles on Islamic art, architecture, culture, and civilization, which were discussed in detail. The merging of Islamic aesthetics with spiritual doctrines resulted in the prominence of abstraction and unity principles in Islamic art, and a decorative tradition developed in Islamic architecture, particularly around mosques. This is because the Islamic artist aims to reflect the mathematical and spiritual order inherent in things, rather than imitating the material world. The principle of Tawhid (the oneness of God), central to Islamic thought, finds its expression in geometric patterns and intricate motifs in Islamic art. The seemingly endless nature of these patterns represents the infinity of God. Islamic art appears as a form of expression in many areas, from religious architecture (mosques, madrasas) to civil architecture (houses, mansions, baths), from tombstones to manuscripts, and its rich aesthetic appeal, a part of life, is the subject of numerous articles. Articles focusing specifically on cultural heritage in the Balkan region serve as a means to trace the influence of Islamic thought in this geography. The transmission of Balkan cultural heritage to future generations through these periodicals is of great importance. The rich repertoire of calligraphic styles such as Thuluth, Kufic, Naskh, and Ta'liq, as well as motifs like Rumi, Hatayi, and Bulut in illumination and penmanship, are presented to the reader as educational content. *Edukata Islame* journal undertakes a beneficial role for society by publishing articles on architecture, Islamic arts, and cultural heritage by both local and international experts in their fields. This study aims to examine, under one heading, periodicals/articles that contribute to increasing the visibility and awareness of Islamic cultural heritage in the Balkans, and to emphasize the importance of the subject.

Keywords: *Edukata Islame*, Islamic art, cultural heritage, calligraphy, ornamentation

Islamska Misao – Novi Put ka Tradiciji ***Islamska Misao – A New Path to Tradition***

Assoc. Prof. Dr. Nedžad Redžepović

Faculty of Islamic Studies in Novi Pazar, Serbia, nedzadr@gmail.com

Apstrakt: Periodika, književna i naučna, jedan je od pokazatelja historijskog razvoja nekog naroda i države. Časopise među Bošnjacima najčešće su pokretali pojedinci, grupe ili udruženja, a ponekad i institucije. Jedan od tih bošnjačkih časopisa koji želimo predstaviti u ovom naučnom radu jeste časopis *Islamska misao*, godišnjak Fakulteta za islamske studije u Novom Pazaru, koji predstavlja nastavak kontinuiteta revije *Islamska misao* koja je krajem prošlog vijeka izlazila u Sarajevu.

Na pragu petnaestog stoljeća po hidžri, prvog muharrema 1399. / 1. decembra 1979. godine, u Sarajevu je izašao iz štampe prvi broj revije *Islamska misao*. Časopis je problematizirao najvažnija pitanja savremenog religijskog, filozofskog i sociopolitičkog mišljenja: od krize duha kao uzroka krize svjetskog poretka, preko problema potrošačkog društva i njegovog izazova za religiju i religijsku praksu, do tema ljudske odgovornosti i njezina božanskog porijekla. Ovaj dragocjeni časopis je prestao da izlazi 1992. godine zbog agresije na Bosnu i Hercegovinu. Pokušaj reaktiviranja istog u maju 1993. godine nije uspio i došlo je do konačnog gašenja.

Nakon 15 godina od prestanka izlaska *Islamske misli* u Sarajevu, počela je 2007. godine da izlazi *Islamska misao* u Novom Pazaru kao godišnjak Fakulteta za islamske studije u kojem su svoje radove objavljivali, i dan danas objavljuju, profesori, asistenti i saradnici ove sandžačke visoko-školske obrazovne ustanove.

Sadržaj *Islamske misli* je bogat i promoviše različite aspekte univerzalnih vrijednosti. Njime su naučno-istraživačka nastojanja na ovoj obrazovnoj instituciji, a i izvan nje, znatno dinamizirana. Ona kontinuirano čitateljstvu nudi radove koji tretiraju širok dijapazon disciplina: tefsira, hadisa, fikha, akaida, islamske kulture i civilizacije, historije, filozofije, lingvistike, pedagogije, psihologije i drugih naučnoistraživačkih disciplina. *Islamska misao* nastoji odgovoriti potrebama vremena u kojem živimo i obezbijediti našem društvu adekvatno poimanje vjere. Njime će se otvarati nova, atraktivna i indikativna pitanja i valorizovati naše duhovno i kulturno naslijeđe.

Svjestan da živimo u vremenu planetarnog čovjeka u kojem plemenske, regionalne, nacionalne, vjerske i druge granice gube značenje, Fakultet za islamske studije je shvatio svoju ulogu lučonoše koji će svakome ko to želi jasno ocrtavati puteve znanja, spasa i prosperiteta. S toga možemo reći da ovaj naučni časopis prelazi okvire Sandžaka i ide daleko, zadovoljavajući sve profile javnog i kulturnog života.

Ključne riječi: Islamska misao, tradicija, periodika, časopis, godišnjak, Fakultet za islamske studije, naučno-istraživačka disciplina

Abstract: Periodicals, both literary and scientific, are one of the indicators of the historical development of a people and a state. Journals among Bosniaks were most often started by individuals, groups or associations, and sometimes by institutions. One of these Bosniak journals that we would like to present in this scientific paper is the magazine *Islamska misao*, the annual of the Faculty of Islamic Studies in Novi Pazar, which represents a continuation of the continuity of the journal *Islamska misao*, which was published in Sarajevo at the end of the last century.

On the threshold of the fifteenth century after the hijra, on the first of Muharram 1399 / December 1, 1979, the first issue of the journal *Islamska misao* was published in Sarajevo. The journal problematized the most important issues of contemporary religious, philosophical and sociopolitical thought: from the crisis of the spirit as the cause of the crisis of the world order, through the problems of the consumer society and its challenge to religion and religious practice, to the topics of human responsibility and its divine origin. This valuable journal ceased publication in 1992 due to the aggression against Bosnia and Herzegovina. An attempt to reactivate it in May 1993 failed and it was finally closed.

After 15 years since the publication of *Islamska misao* in Sarajevo ceased, *Islamska misao* began to be published in Novi Pazar in 2007 as the annual of the Faculty of Islamic Studies, in which professors, assistants and associates of this Sandžak higher education institution published their works, and still do today.

The content of *Islamska misao* is rich and promotes various aspects of universal values. It has significantly dynamized scientific and research efforts at this educational institution, and beyond. It continuously offers its readers works that treat a wide range of disciplines: tafsir, hadith, fiqh, aqeedah, Islamic culture and civilization, history, philosophy, linguistics, pedagogy, psychology and other scientific and research disciplines. *Islamska misao* seeks to respond to the needs of the times in which we live and provide our society with an adequate understanding of religion. It will open up new, attractive and indicative questions and valorize our spiritual and cultural heritage.

Aware that we live in the time of planetary man in which tribal, regional, national, religious and other borders are losing their meaning, the Faculty of Islamic studies has understood its role as a torchbearer who will clearly outline the paths of knowledge, salvation and prosperity for anyone who wants it. Therefore, we can say that this scientific journal goes beyond the boundaries of Sanjak and goes far, satisfying all profiles of public and cultural life.

Keywords: *Islamska misao*, tradition, periodicals, journal, annual, Faculty of Islamic studies, scientific and research discipline.

***Glas Islama* prvo Islamsko Glasilo u Sandžaku** *Glas Islama* the first Islamic Periodical in Sandžak

Assist. Prof. Dr. Enver Ujkanović

Ras Historical Archive of Novi Pazar, Serbia, enverujkanovic@gmail.com

Nesip Pepić

Salih Gašević Center for Science, Culture and Arts in Novi Pazar, Serbia, nesippepic@gmail.com

Apstrakt: *Glas islama*, štampani medij Islamske vjerske zajednice Sandžaka za vjeru, društvo i kulturu pokrenut je krajem 1996. godine od strane Islamske zajednice u Sandžaku kao njen oficijalni list s ciljem afirmacije njenog rada, njenih ustanova, te promocije i unapređenja islamske misli na području svog djelovanja. I pored toga što je pokrenut relativno kasno, List ima najduži kontinuirani rad u odnosu na ostale pisane medije u Sandžaku. Kur'anski ajet - *A ko govori ljepše od onoga koji poziva Allahu, koji dobra djela čini i koji govori: - Ja sam, doista, musliman* - kao moto jasno pokazuje opredjeljenje i namjeru redakcije Lista. Disolucija Socijalističke Jugoslavije devedesetih godina prošlog vijeka posebno se reflektovala na muslimane u Sandžaku, koji su zbog raspada ustrojstva jedinstvene Islamske zajednice sa centrom u Sarajevu ostali prepušteni sami sebi u smislu organizovanja, očuvanja i unapređenja vjerskog života pripadnika islama. Proces formiranja vjerskih organa u Sandžaku (Mešihata i Sabora IZ-e) nije naišao na odobravanje tadašnjeg političkog režima u Srbiji pa je zanimljivo pratiti ulogu Glasa islama kao medija posredstvom koga je javnost bila upoznata sa svim poteškoćama sa kojima su se novouspostavljeni organi i ustanove Islamske zajednice susretali. Kasnije, kada je usljed beskompromisnog rivalstva političkih partija u Sandžaku došlo do raskola u IZ-i Sandžaka, posebno je interesantno pratiti i analizirati narativ Glasa islama i koliko je ostao dosljedan islamskom diskursu kojeg determinišu odabrani kur'anski moto lista.

Ključne riječi: *Glas Islama*, Islamska zajednica u Sandžaku, politički režim, sandžakčke političke partije

Abstract: *Glas Islama*, the printed media outlet of the Islamic Religious Community of Sandžak dedicated to religion, society, and culture, was launched at the end of 1996 by the Islamic Community in Sandžak as its official publication. Its aim was to affirm the work of the Islamic Community and its institutions, as well as to promote and advance Islamic thought within its sphere of activity. Although established relatively late, the magazine has maintained the longest continuous publication among written media in Sandžak. The Qur'anic verse: "And who is better in speech than one who invites to Allah, does righteousness and says, 'Indeed, I am of the Muslims' served as the motto and clearly reflected the editorial board's orientation and intentions.

The dissolution of Socialist Yugoslavia during the 1990s particularly affected Muslims in Sandžak, who, following the collapse of the unified Islamic Community headquartered in Sarajevo, were left to organize, preserve, and improve the religious life of Muslims on their own. The process of establishing religious bodies in Sandžak (the Meshihat and the Assembly of the Islamic Community) did not receive approval from the then political regime in Serbia, making it especially interesting to examine the role of *Glas Islama* as a medium through which the public was informed about all the difficulties faced by the newly established organs and institutions of the Islamic Community.

Later, when uncompromising rivalry among political parties in Sandžak led to a split within the Islamic Community of Sandžak, it became particularly important to observe and analyze the narrative of *Glas Islama* and the extent to which it remained faithful to the Islamic discourse determined by the magazine's chosen Qur'anic motto.

Keywords: *Glas Islama*, Islamic Community in Sandžak, political regime, Sandžak political parties

Wahhabism and Salafism in Bosnian Islamic periodicals: an analysis of the periodicals *Zemzem*, *Preporod*, *Hikmet* i *Novi Muallim*

Omer Merzić

PhD Student, Independent Researcher, Bosnia and Herzegovina, omer.merzic@gmail.com

Abstract: This paper analyzes the representations of Wahhabism and Salafism in Bosnian and Herzegovinian Islamic periodicals, with a special focus on the magazines *Zemzem*, *Preporod*, *Hikmet* and *Novi Muallim* from the 1990s to 2020. The starting point for the paper is the Bosnian War during which there was an influx of soldiers from all around the Islamic world. The aforementioned magazines, as relevant bearers of the Islamic public, participated not only in describing but also in the shaping of the meaning of these phenomena, articulating their theological, sociocultural and identity implications in relation to the mainstream Islamic tradition in Bosnia and Herzegovina. In this sense, the periodicals are viewed as a space of discursive struggle through the 1990s and up until 2020.

The methodological framework of the paper is based on qualitative content analysis and critical discourse analysis of selected articles, commentaries and polemical texts. Special attention is paid to terminological choices, rhetorical strategies, the manner of construction of the religious and social Other, and changes in interpretative patterns through different historical phases. The paper seeks to show how the attitudes towards Wahhabism and Salafism in these journals changed through time, especially as the movement in Bosnia and Herzegovina gained influences.

The research contributes to understanding the role of Islamic periodicals in the production of religious knowledge and the shaping of intra-Muslim boundaries in post-war Bosnia and Herzegovina. It sheds light on a broader process in which journals function not only as media for transmitting views, but also as active actors in structuring the Islamic intellectual and public sphere.

Keywords: Salafism, *Zemzem*, *Preporod*

Nur Ul Kuran (Drita e Kuranit) - Ndër Revistat e para të Shtypit Islam në Gjuhën Shqipe në Kosovë

Nur Ul Kuran (The Light of the Quran) - Among the first Islamic Press Magazines in the Albanian Language in Kosovo

Refik Gerbeshi

MSc, University of Prishtina, Kosovo, refikr.gerbeshi@hotmail.com

Abstrakt: Revista e shoqatës së nxënësve të Medresesë e quajtur *Nur ul Kuran – Drita e Kuranit* është ndër revistat e para Islame në gjuhën shqipe në Kosovë. Emërtimi “Nur” apo “Nur-ul Kur’an”, ka kuptimin Drita e Kuranit, e cila ishte një shkëndijë drite për penat e së ardhmes për trojet shqiptare, sepse ne Medresen e Prishtinës kishte nxënës thujse nga të gjitha trojet shqiptare. Emërtimi “Nur” u përdor deri në numrin e dhjetë, ndërsa në të njëmbëdhjetin (1993), emri i revistës ishte *Drita e Kuranit*, dhe prej këtu e tutje ka një avancim më të dukshëm në dizajn por edhe në përmbajtje. Kam pas fatin që të jem njëri nga redaktorët e kësaj reviste dhe të bëj hapat e parë fillimet e penës sikurse shumë prej kolegëve – hoxhallarëve të tjerë. Ashtu sikurse në shumë të jetës edhe revista “Drita e Kuranit” pas vitit 1990, çdoherë vinte duke u konsoliduar duke u avancuar si në aspektin e dizajnit ashtu edhe në përmbajtjen dhe lloj llojshmërinë e temave dhe numrit të madh të autorëve. Së paku çdo vit kishte ndryshimin e redaktorëve drejtuesve të sajë të cilët kuptohet edhe me ndihmën e pedagogëve arrinin të botoni disa numra të kësaj reviste ku paraqiteshin nxënësit apo edhe profesorët me shkrimet e tyre në fusha të ndryshme.

Fjalët kyçe: nurë, drita, Medreseja, revistë, shkrime, avancimi

Abstract: The magazine of the Madrasa students' association called *Nur ul Kuran - The Light of the Quran* is among the first Islamic magazines in the Albanian language in Kosovo. The name “Nur” or “Nur-ul Kur’an”, means “The Light of the Quran”, which was a spark of light for the pens of the future for the Albanian lands, because in the Pristina Madrasa there were students from almost

all Albanian lands. The name “Nur” was used until the tenth issue, while in the eleventh (1993), the name of the magazine was *Drita e Kuranit*, and from here on there is a more visible advancement in design but also in content. I was lucky enough to be one of the editors of this magazine and to take my first steps as a writer like many of my colleagues – other religious scholars. As in much of life, the magazine *Drita e Kuranit* after 1990, always came to consolidate and advance both in terms of design and in the content and variety of topics and the large number of authors. At least every year there was a change of its editors and directors who, of course, with the help of teachers, managed to publish several issues of this magazine where students or even professors were presented with their writings in various fields.

Keywords: nurë, drita, madrasa, magazine, writings, advancement

Dimensioni Fetar dhe Kombëtar i Kuvendit të Lidhjes Shqiptare të Prizrenit në Pasqyrimin e Revistës *Edukata Islame*

The Religious and National Dimension of the Assembly of the Albanian League of Prizren as Reflected in The Journal *Edukata Islame*

Rexhep Arifi

MSc, SHFMU "Nazim Hikmet", Kosovo, rexhep.arifi86@gmail.com

Abstrakt: Kuvendi i Lidhjes Shqiptare të Prizrenit (1878) përbën një nga ngjarjet më të rëndësishme në historinë politike dhe kombëtare të popullit shqiptarë, duke dëshmuar një formë të organizimit të përbashkët për mbrojtjen e tokave, identitetit dhe të drejtave shoqërore. Ky punim trajton aspekte të rëndësishme, se si *Kuvendi i Lidhjes Shqiptare të Prizrenit* është pasqyruar në revistën *Edukata Islame*, duke pasë në fokus kryesor ndërthurjen e dimensionit fetar dhe atij kombëtar në interpretimin e kësaj ngjarjeje historike. Nëpërmjet analizës së përmbajtjes së punimeve të botuara në disa prej numrave të kësaj reviste (Nr. 83; 90; 96; 97; 103 dhe 113), shqyrtohet kontributi i elitës fetare dhe i institucioneve islame në organizimin dhe mbështetjen e Kuvendit të Lidhjes Shqiptare të Prizrenit.

Studimi synon të argumentojë se në diskursin e revistës *Edukata Islame*, Kuvendi i Lidhjes Shqiptare të Prizrenit, paraqitet jo vetëm si një akt politik dhe kombëtar, por edhe si një shprehje e solidaritetit shoqëror dhe e përgjegjësisë fetare për mbrojtjen e atdheut dhe të identitetit kulturor. Në këtë mënyrë, dimensionin fetar konsiderohet një element i rëndësishëm në forcimin e vetëdijes kombëtare dhe në mobilizimin e shoqërisë shqiptare në fund të shekullit XIX. Në përfundim, punimi argumenton se revista *Edukata Islame*, përmes botimit të studimeve të autorëve të ndryshëm, ka dhënë një kontribut të çmuar në interpretimin e Kuvendit të Lidhjes Shqiptare të Prizrenit si një bashkëveprim i vlerave fetare dhe kombëtare në historinë e popullit shqiptarë.

Fjalët kyçe: Kuvendi i Lidhjes Shqiptare të Prizrenit, *Edukata Islame*, dimensionin fetar, identiteti kombëtar, historia shqiptare

Abstract: The Assembly of the Albanian League of Prizren (1878) constitutes one of the most important events in the political and national history of the Albanian people, demonstrating a form of collective organization for the protection of territory, identity, and social rights. This paper addresses key aspects of how the Assembly of the Albanian League of Prizren has been reflected in the journal *Edukata Islame*, with a primary focus on the interplay between the religious and national dimensions in the interpretation of this historical event. Through an analysis of the content of articles published in several issues of this journal (No. 83; 90; 96; 97; 103 and 113) the study examines the contribution of the religious elite and Islamic institutions in the organization and support of the Assembly of the Albanian League of Prizren.

The study aims to argue that in the discourse of the journal *Edukata Islame*, the Assembly of the Albanian League of Prizren is presented not only as a political and national act, but also as an expression of social solidarity and religious responsibility for the protection of the homeland and cultural identity. In this way, the religious dimension is considered an important element in strengthening national awareness and mobilizing Albanian society at the end of the 19th century. In conclusion, the paper argues that the journal *Edukata Islame*, through the publication of studies by various authors, has made a valuable contribution to the interpretation of the Assembly of the Albanian League of Prizren as an interaction of religious and national values in the history of the Albanian people.

Keywords: Assembly of the Albanian League of Prizren, *Edukata Islame*, religious dimension, national identity, Albanian history

Impakti Institucional dhe Pedagogjik i Revistës *Buletini* në Formimin e Brezave të Rinj

The Institutional and Pedagogical Impact of the Journal *Buletini* on the Education of new Generations

Assist. Prof. Dr. Rexhep Suma

Faculty of Islamic Studies - Prishtina, Kosovo, rexhepsuma05@gmail.com

Abstrakt: Revistat akademike përbëjnë një mekanizëm të rëndësishëm në ndërtimin e identitetit institucional dhe në përforcimin e cilësisë së arsimit të lartë. Në këtë kontekst, revista *Buletini* e Fakulteti i Studimeve Islame në Prishtinë ka luajtur një rol të rëndësishëm në formësimin intelektual dhe profesional të brezave të rinj në fushën e studimeve islame. Ky punim synon të analizojë impaktin institucional dhe pedagogjik të kësaj reviste, duke e trajtuar atë si një platformë të prodhimit dhe transmetimit beshik të dijes shkencore. Studimi mbështetet në analizën përmbajtësore të artikujve të botuar ndër vite, duke evidentuar dimensionin edukativ të tematikave të trajtuara, si dhe ndikimin e tyre në zhvillimin e mendimit kritik, kulturës kërkimore dhe vetëdijes akademike të studentët. Revista ka kontribuar në ngritjen e standardeve shkencore, në forcimin e lidhjes ndërmjet teorisë dhe praktikës pedagogjike, si dhe në konsolidimin e profilit akademik të institucionit. Përmes këtij kontributi, *Buletini* ka shërbyer jo vetëm si organ botues, por si instrument formues që ndikon drejtpërdrejt në edukimin, orientimin dhe zhvillimin profesional të brezave të rinj në kontekstin bashkëkohor.

Fjalët kyçe: *Buletini*, edukim islam, formim akademik, impakt institucional, pedagogji islame

Abstract: Academic journals constitute an important mechanism in building institutional identity and strengthening the quality of higher education. In this context, the journal *Buletini* of the Faculty of Islamic Studies in Prishtina has played a significant role in the intellectual and professional formation of younger generations in the field of Islamic studies. This paper aims to analyze the institutional and pedagogical impact of this journal by approaching it as a platform for the production and faithful transmission of scientific knowledge. The study is based on a content analysis of articles published over the years, highlighting the educational dimension of the themes addressed, as well as their influence on the development of critical thinking, research culture, and academic awareness among students. The journal has contributed to raising scientific standards, strengthening the relationship between theory and pedagogical practice, and consolidating the academic profile of the institution. Through this contribution, *Buletini* has served not only as a publishing organ, but also as a formative instrument that directly influences the education, orientation, and professional development of younger generations in the contemporary context.

Keywords: *Buletini*, Islamic education, academic formation, institutional impact, Islamic pedagogy

Përkthimi i Terminologjisë Fetare Sipas Akademik Jashar Rexhepagiqit: Krahasim Ndërmjet Përkthimeve Në Serbisht, Kroatisht Dhe Shqip

The Translation of Religious Terminology According to the Academic Jashar Rexhepagiqi: A Comparison Between the Translations in Serbian, Croatian And Albanian Language

Dr. Sedat Islami

Independent Researcher, Kosovo, sedatislami@hotmail.com

Abstrakt: Përkthimi i terminologjisë fetare është një çështje të cilës nuk i është kushtuar rëndësia që meriton. Ndonëse ka punime e trajtesa përkatëse, nevoja për të bërë më shumë është e madhe. Në këtë studim trajtohen vërejtjet që akademiku Jashar Rexhepagiqi ka dhënë për përkthimin e terminologjisë fetare islame në gjuhët serbe dhe kroate. Studimi mëton që, duke ndriçuar aspekte të rëndësishme nga këto vërejtje dhe duke bërë krahasime me përkthimet në shqip nga Sulejman Tomçini dhe Isa Memishi, të nxjerr disa rregulla dhe kritere të cilat do të ndihmonin në shtyrjen më tutje të kësaj teme me rëndësi. Këtu fshihet dhe rëndësia që ka ky punim. Metodologjia e ndjekur është analitike dhe kritike. Studimi shtrihet në tri pjesë në të cilat trajtohen rëndësia e terminologjisë, shkrimet e akademik Jashar Rexhepagiqit, dhe krahasimet e përkthimeve në serbisht dhe kroatisht me përkthimet në gjuhën shqipe. Të gjeturat e tij konstatojnë pamjaftueshmërinë e përkthimit gjuhësor të terminologjisë prandaj si rekomandim kryesor ka thirrjen për bashkëpunim ndërdisiplinor nga ekspertë gjuhësorë e fetarë për të përkthyer mirëfilli terminologjinë fetare.

Fjalët kyçe: terminologjia, shkencat islame, përkthimi, Jashar Rexhepagiqi, Sulejman Tomçini, Isa Memishi

Abstract: The translation of religious methodology is an issue which has not been shown due importance. Although there are relevant research works and treatises, the need for it has become stronger with time. This research treats the remarks of the Academic Jashar Rexhepagiqi regarding the religious Islamic terminology in Serbian and Croatian language. The aim of this study is to highlight significant aspects of these remarks, and by comparing them with the Albanian translations of Sulejman Tomçini and Isa Memishi, to extract therein, rules and criteria which would help the process of furthering this important topic forward. Here lies the importance of this study. The study employs an analytic and critical approach. The research extends in three parts, in which is treated the importance of the terminology, the writings of academic Jashar Rexhepagiqit, and the comparisons of the translations in Serbian and creation with those in the Albanian language. The findings demonstrate the insignificance of the linguistic translation of the terminology, therefore its main recommendation is the call for interdisciplinary cooperation by linguistic and religious experts in order to properly translate the religious terminology.

Keywords: terminology, Islamic sciences, translation, Jashar Rexhepagiqi, Sylejman Tomçini, Isa Memishi.

Trajtimi i Çështjes së Arsimit dhe Edukimit Kombëtar në Shkrimet e Revistës *Edukata Islame*

The Treatment of the Issue of Education and National Upbringing in the Writings of the Journal *Edukata Islame*

Assist. Prof. Dr. Sefedin Rahimi

University of Prishtina, Kosovo, sefedin.rahimi@uni-pr.edu

Abstrakt: Shtypi shqip në shekullin XX, konkretisht pas Luftës së Dytë Botërore në Kosovë ishte i pakët dhe i kufizuar. Pas ndryshimeve kushtetuese dhe politike në vitet 60-70-të të shekullit të kaluar, institucionet shkencore, arsimore, kulturore dhe ato fetare, krahas veprimtarive të shumta, nxorën edhe revista shkencore, kulturore, letrare, e fetare për të ngritur vetëdijën hulumtuese e shkencore në Kosovë si dhe edukuar shoqërinë për vlerat kombëtare e fetare në zhvillimin e gjithmbarshëm shoqëror.

Në punim fokus janë shkrimet dhe trajtimi që është bërë çështjes së arsimit dhe edukimit kombëtar e fetar në harkun kohor 1990-2018, në revistën *Edukata Islame*. Kjo revistë fillesën e kishte që në vitin 1971, si organ i Shoqatës së Ulemasë, për të vazhduar nga viti 1997 si pjesë e Kryesisë së Bashkësisë Islame të Kosovës, që edhe sot është pjesë e organ i saj.

Qëllimi është të japim një vështrim dhe analizë të studiuesve që kontribuan me shkrimet e tyre në hedhjen dritë mbi zhvillimet arsimore dhe të edukimit kombëtar, krahas zhvillimeve tjera dhe fushave tjera që trajtonte revista si: edukimi fetar islam, zhvillimeve politike, historike, shoqërore e kulturore në vend e më gjërë. Mbi bazën e trajtimit të shkrimeve që janë bërë për fushën e edukimit dhe arsimit kombëtar do të nxjerrim përfundime mbi rolin dhe rëndësinë që pati revista *Edukata Islame* në senzibilizimin e shoqërisë shqiptare myslimane e më gjërë në hapsirën shqiptarë.

Kjo revistë që në thelb kishte edukimin islam, sipas emrit të saj *Edukata Islame*, ajo luajti një rol shumë të madhë edhe në edukimin dhe arsimimin kombëtar me shkrimet dhe hapsirën që u kishte dhënë studiuesve të ndryshëm të botës shqiptarë.

Fjalët kyçe: arsim, edukatë, islam, kombëtar, Kosovë, shqip

Abstract: The Albanian-language press in the twentieth century, particularly after the Second World War in Kosovo, was limited and scarce. Following the constitutional and political changes of the 1960s and 1970s, scientific, educational, cultural, and religious institutions—alongside their numerous other activities—began publishing scientific, cultural, literary, and religious journals with the aim of raising research and scholarly awareness in Kosovo, as well as educating society on national and religious values in support of overall social development.

This paper examines the writings and the manner in which issues of education and national and religious upbringing were addressed in the journal *Edukata Islame* during the period 1990–2018. The journal was first established in 1971 as the official publication of the Association of Ulama, and since 1997 it has continued as the official organ of the Presidency of the Islamic Community of Kosovo, a role it still maintains today.

The aim of this study is to provide an analytical overview of the contributions of scholars who, through their writings, shed light on educational developments and national upbringing, alongside other fields addressed by the journal, such as Islamic religious education and political, historical, social, and cultural developments in Kosovo and beyond. Based on the analysis of articles dealing with national education and upbringing, the study draws conclusions regarding the role and importance of the journal *Edukata Islame* in raising awareness within the Albanian Muslim society and the broader Albanian-speaking sphere.

Although the journal primarily focused on Islamic education, as suggested by its title, it also played a significant role in national education by providing space for various scholars from across the Albanian world.

Keywords: Albanian, education, upbringing, Islam, national, Kosovo

Balkanlar'da İslami Düşüncenin Temsili: *Hikmet, el-Hilâl ve Yeni Hakka Davet* Dergileri Üzerinden Karşılaştırmalı Bir Analiz

Representation of Islamic Thought in the Balkans: A Comparative Analysis of *Hikmet, el-Hilâl, and Yeni Hakka Davet*

Assist. Prof. Dr. Sehal Deniz Varlık

Mersin University, Türkiye, sehaldeniz@mersin.edu.tr

Özet: Osmanlı Devleti'nin Balkanlar'daki hâkimiyetini yitirmesinden sonra bölgede yaşayan Müslüman Türk azınlıklar için başlayan varoluş mücadelesinde basın-yayın faaliyetleri önemli bir araç olmuştur. Bu çalışmada, Müslüman Türk azınlığın kendini ifade etme ve sesini duyurma vasıtaları arasında yer alan *Hikmet, el-Hilâl ve Yeni/Hür Hakka Davet* dergileri karşılaştırmalı olarak incelenmektedir. *Hikmet*, İslam-Türk kimliğini merkeze alan akademik ve entelektüel yayın çizgisiyle Balkanlar'daki Müslüman Türk varlığını tarih, kültür, edebiyat ve düşünce ekseninde ele alırken; *el-Hilâl*, hutbe, irşad ve güncel toplumsal meseleleri önceleyen yapısıyla daha geniş kitlelere hitap eden bir yayın karakteri sergilemektedir. *Yeni/Hür Hakka Davet* ise Yunanistan'daki Müslüman Türk azınlığın dinî, toplumsal ve siyasal sorunlarını cemaat merkezli bir bakışla gündeme taşımaktadır. Sempozyumun kapsadığı geniş zaman aralığı ve hazırlık süresinin sınırlılığı sebebiyle veri seti oluşturulurken İSAM Kütüphanesi'ndeki erişilebilirlik ve dergilerin temsil kabiliyeti esas alınmıştır. Bu kapsamda *el-Hilâl ve Yeni/Hür Hakka Davet*'in 1990-1991 sayıları bütünüyle; *el-Hilâl*'in 2000 yılı ilk beş sayısı ile Haziran 2011 sayısı, *Hakka Davet*'in 2001-2004 yılları arasındaki ilk ve son sayıları; *Hikmet*'in ise 2003-2005 yıllarındaki tüm sayıları ile 2011 ve 2012 yıllarından birer sayı incelenmiştir. Ayrıca *el-Hilâl ve Yeni/Hür Hakka Davet*'te haberleştirilen ziyaret, toplantı, kurumsal temas ve irşad faaliyetleri Gephi ile görselleştirilmek üzere ilişki ağı verisine dönüştürülmüştür. Çalışma, seçilmiş örnekler üzerinden Balkan İslami süreli yayınlarının yayın çizgilerini, konu dağılımlarını ve temsil ettikleri dinî-sosyal çevreleri karşılaştırmalı biçimde değerlendirmeyi; böylece Balkan Müslüman Türk azınlığının düşünsel ve toplumsal gündeminin süreli yayınlar aracılığıyla nasıl temsil edildiğini ortaya koymayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Balkan Müslümanları, Müslüman Türk azınlık, İslami süreli yayınlar, dinî yayıncılık, ağ analizi

Abstract: After the Ottoman Empire lost its dominance in the Balkans, press and publishing activities became an important instrument in the existential struggle of the Muslim Turkish minorities living in the region. This study comparatively examines *Hikmet*, *el-Hilâl*, and *Yeni/Hür Hakka Davet*, which served as means through which the Muslim Turkish minority expressed itself and made its voice heard. While *Hikmet* follows an academic and intellectual publication line centered on Islamic-Turkish identity, addressing the Muslim Turkish presence in the Balkans through history, culture, literature, and thought, *Hilâl* displays a publication character aimed at a wider audience by foregrounding sermons, religious guidance, and current social issues. *Hakka Davet*, on the other hand, brings to the agenda the religious, social, and political problems of the Muslim Turkish minority in Greece from a community-centered perspective. Due to the symposium's broad chronological scope and the limited time available for preparation, the data set was formed based on accessibility in the İSAM Library and the representative capacity of the journals. Accordingly, the dataset comprises all 1990-1991 issues of *Hilâl* and *Hakka Davet*; *Hilâl*'s first five issues from 2000 and its June 2011 issue; the first and last issues of *Hakka Davet* from 2001-2004; and all 2003-2005 issues of *Hikmet*, together with one issue each from 2011 and 2012. Furthermore, visits, meetings, institutional contacts, and religious guidance activities reported in *Hilâl* and *Hakka Davet* were transformed into relational network data for visualization through Gephi. Through selected examples, the study aims to comparatively evaluate the publication profiles, thematic distributions, and religious-social circles represented by Balkan Islamic periodicals, thereby revealing how the intellectual and social agenda of the Balkan Muslim Turkish minority was represented through these journals.

Keywords: Balkan Muslims, Muslim Turkish minority, Islamic periodicals, religious publishing, network analysis

Shkrimet për Ulemanë Shqiptarë dhe Kontributin e Tyre në Kulturën Islame në Revistën Buletini (2010–2018)

Writings on Albanian Ulama and their Contribution to Islamic Culture in the Journal Buletini (2010–2018)

Dr. Selim Selimi

Faculty of Islamic Studies – Prishtina, Kosovo, selim.678@hotmail.com

Abstrakt: Aktivitetet e shtypit islam shqiptar janë bërë një mjet i rëndësishëm për ruajtjen e identitetit kulturor shqiptar-mysliman në Kosovë dhe më gjerë. Ndër revistat kulturore islame, revista ndërkombëtare, hulumtuese, fetare dhe shkencore *Buletini* është organ i Fakultetit të Studimeve Islame në Prishtinë, institucioni më i lartë edukativo-arsimor i Bashkësisë Islame të Kosovës. Fillimisht, revista filloi veprimtarinë e saj botuese me një numër në vit, megjithëse synimi ka qenë që ajo të botohet dy herë në vit. Numri i parë është botuar në vitin 2010 (KDU 28(05)), ndërsa deri më tani (2026) janë publikuar tetë numra. Revista *Buletini* vazhdon misionin dhe qëllimin e themelimit të saj si një medium dhe komunitet shkencor.

Në revistën *Buletini* vërehet qartë se artikujt e botuar në tetë numrat e saj mbajnë gjallë lidhjet kulturore të komunitetit shqiptar-mysliman. Në vitin 2026 kjo revistë shënon një dekadë e gjysmë, përkatësisht gjashtëmbëdhjetë vite veprimtarie.

Revista hulumtuese, fetare dhe shkencore *Buletini* ofron studime dhe kërkime shkencore mbi të gjitha aspektet e Islamit dhe shoqërisë, në shumë disiplina të studimeve islame, duke përfshirë: Kuranin, Hadithin, Tefsirin, Siren, Ilmul-Kelamin, jurisprudencën, Fikhun, religjionin, ekonominë, gjuhësinë, historinë, kulturën, filozofinë, antropologjinë, metafizikën, psikologjinë, sociologjinë, studimet bashkëkohore, spiritualitetin, artin, shkencën dhe teknologjinë. Po ashtu, revista *Buletini* synon ta vendosë Islamit dhe traditën islame në qendër të kërkimit akademik, duke inkurajuar shqyrtimin gjithëpërfshirës të segmenteve të ndryshme të tij, si dhe duke ofruar një forum për studimin e Islamit dhe të shoqërive islame në kontekstin global.

Në këtë punim hulumtues do të paraqiten shkrimet e botuara në revistën *Buletini* për figurat e njohura kombëtare shqiptare që kanë dhënë kontribut në kulturën islame. Nga numri i parë i botimit në vitin 2010 deri në numrin e gjashtë të vitit 2018 janë trajtuar shtatë figura të njohura, si ulema, poetë dhe myderrizë. Ata janë: Haxhi Ymer Lutfi ef. Paçarizi, Sami Frashëri, Hafiz Ibrahim Dalliu, Hoxhë Abdylkadir Arnauti, Mehmet Akif Ersoj (Pejani), Lutfi Pasha dhe Hafiz Ali Korça.

Fjalët kyçe: revista islame, *Buletini*, ulema, shkrime

Abstract: The activities of the Albanian Islamic press have become an important means for preserving the Albanian-Muslim cultural identity in Kosovo and beyond. Among Islamic cultural journals, the international, research, religious, and scientific journal *Buletini* serves as the official publication of the Faculty of Islamic Studies in Prishtina, the highest educational institution of the Islamic Community of Kosovo. Initially, the journal began its publishing activity with one issue per year, although its continuous aim has been to publish twice annually. The first issue was published in 2010 (KDU 28(05)), while up to now (2026), eight issues have been published. The journal “*Buletini*” continues the mission and purpose upon which this scientific medium and academic community was founded.

In the journal *Buletini*, it is clearly observed that the articles published in its eight issues keep alive the cultural ties of the Albanian-Muslim community. In 2026, the journal marks one and a half decades, respectively sixteen years, of activity.

The research, religious, and scientific journal *Buletini* offers studies and scholarly research on all aspects of Islam and society across many disciplines of Islamic studies, including: the Qur’an, Hadith, Tafsir, Sirah, Ilm al-Kalam, jurisprudence, Fiqh, religion, economics, linguistics, history, culture, philosophy, anthropology, metaphysics, psychology, sociology, contemporary studies, spirituality, art, science, and technology. Furthermore, the journal *Buletini* aims to place Islam and Islamic tradition at the center of academic research by encouraging comprehensive examination of its many dimensions, while also providing a forum for the study of Islam and Islamic societies within global contexts and circumstances.

This research paper presents the writings published in the journal *Buletini* concerning prominent Albanian national figures who contributed to Islamic culture. From the first issue published in 2010 until the sixth issue in 2018, seven well-known figures have been discussed, including ulema, poets, and mudarris scholars. These figures are: Haxhi Ymer Lutfi Ef. Paçarizi, Sami Frashëri, Hafiz Ibrahim Dalliu, Hoxhë Abdylkadir Arnauti, Mehmet Akif Ersoy (Pejani), Lutfi Pasha, and Hafiz Ali Korça.

Keywords: Islamic journal, *Buletini*, ulema, writings

Sofya Yüksek İslâm Enstitüsü Öğrenci Derneği'nin Yayın Organı:

Kalem Dergisi

The Magazine of the Student Association of the Higher Islamic Institute in
Sofia: *Kalem*

Dr. Selime Veysal Hasanova

Sofia Higher Islamic Institute, Bulgaria, selimehasanova@gmail.com

Özet: Öğrenci dergileri gençlerin düşüncelerini ifade edebildikleri, yazma ve üretme/eleştirel düşünme becerilerini geliştirdikleri özgün ifade alanları olarak öne çıkmaktadır. Bazen öğrencilerin kazandıkları bu deneyimler ilerleyen dönemlerde toplumsal önderlik ve kültürel etki açısından belirleyici olabilmektedir. Bu çalışma, öğrenci dergilerinin yalnızca bir yayın faaliyeti olmadığını aynı zamanda gençlerin bireysel gelişmelerini ve toplumsal rollerini şekillendiren bir deneyim alanı sunduğunu ortaya koymaktadır. *Kalem* dergisi, Sofya Yüksek İslâm Enstitüsü Öğrencilerinin 2000-2003 yılları arasında çıkardıkları “dîn, tarih, eğitim ve kültür” dergisidir. Ahmed Hasanov (öğrenci derneği başkanı), Vedat S. Ahmed, Aykut Bülent, Fahri Beytullov, Basri Receb, Selime Veysal, Güllü Receb, Osman Hidayet, Osman İbrahimov, Ekrem Süleyman, Ridvan Aziz, Abdullah Hasan ve Akif Zekeriya'dan oluşan bir ekibin yoğun emeğinin meyvesidir. Derginin ilk sayısı Kasım-Aralık 2000 yılında yayınlanmıştır. Üç yıllık yayın hayatı boyunca dergi ancak 9 sayıya ulaşmıştır. Dergi, her ne kadar maddî sıkıntılar içerisinde yayınlanmaya devam etse de o dönemde tiraj sayısını 1000 kadar çıkarmayı başarmıştır. Maddî geliri tamamen öğrencilerin kişisel imkânları (harçlıkları), reklam ve dergi satışıyla sağlamıştır.

Kalem dergisi, ilk defa kalem oynatan genç nesil şair ve yazarlara düşüncelerini paylaşmalarını ve toplumsal hayatta görünür kılınmalarına imkan sunmuştur. Bu dergide yazı yazan gençlerin büyük bir kısmı, zamanla Bulgaristan Türk toplumu içerisinde saygın ve etkin konumlara yükselmiş toplumun dinî, millî ve kültürel hayatına yön veren öncü şahsiyetler olarak temayüz etmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Sofya Yüksek İslâm Enstitüsü, *Kalem*, öğrenci dergisi, süreli yayın

Abstract: Student magazines represent distinctive platforms that enable young people to articulate their ideas while developing their writing and critical thinking skills. The experiences gained through such initiatives often prove formative, contributing to the emergence of future social leaders and cultural influencers. This study argues that student magazines should be viewed not merely as publishing ventures but as experiential environments that significantly shape young people's personal development and social roles.

The magazine *Kalem* was a periodical dedicated to religion, history, education, and culture, produced by students of the Higher Islamic Institute in Sofia between 2000 and 2003. It emerged through the dedicated efforts of a student editorial team led by Ahmed Hasanov, then president of the student association, and including Vedat S. Ahmed, Aykut Bülent, Fahri Beytullov, Basri Receb, Selime Veysal, Güllü Receb, Osman Hidayet, Osman İbrahimov, Ekrem Süleyman, Ridvan Aziz, Abdullah Hasan and Akif Zekeriya. The first issue was published in November–December 2000. Over its three-year publication period, the magazine produced nine issues. Despite persistent financial difficulties, *Kalem* continued to be published and gradually increased its circulation, reaching approximately 1,000–2,000 copies per issue. Funding was secured entirely through students' personal contributions, advertising revenue, and magazine sales.

The magazine provided an important platform for emerging poets and writers, enabling them to share their perspectives and gain visibility in public and community life. In subsequent years, many contributors to *Kalem* assumed respected and influential roles within the Turkish community in Bulgaria, becoming prominent figures in the religious, national, and cultural spheres. In this sense, *Kalem* functioned not only as a student publication but also as a formative space for the development of a new generation of community leaders.

Keywords: Higher Islamic Institute, *Kalem*, student magazine, periodical press

Bulgaristan Türklerinin Dini ve Kültürel Kimliğinin Korunmasında *Kırcaalihakber* Gazetesinin Yeri

The Role of the *Kırcaalihakber* Newspaper in Preserving the Religious and Cultural Identity of Bulgarian Turks

Assist. Prof. Dr. Şabanali Ahmed

Trakya University, Bulgaria, sabanaliahmed@gmail.com

Özet: Bulgaristan Balkan ülkelerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Osmanlı öncesi sahip olduğu Türk toplumu, Osmanlı ile birlikte yoğunluk kazanmış ve asırlar boyu bu toprakların asli unsuru olmuştur. Farklı dönemlerden geçen Türk-Müslümanlar inşa ettikleri ve sahip oldukları medeniyeti, dini ve kültürel birikimi korumuşlardır. Dönemler bazen huzur ve refah içerisinde gelişmiş, bazen de var olma ve ayakta kalma mücadelesi ile şekillenmiştir. Nitekim Bulgaristan Türkleri Osmanlı döneminde edindikleri din yorum biçimini ve yaşam tarzını sonrasında da devam ettirmişlerdir. Osmanlı döneminde kendi yayın organları ve toplumu bilgilendirme araçları toplumu diri tutmuş ve bilinçlendirmiştir. Osmanlı sonrası toplum farklı sıkıntılara maruz kalırken, bununla birlikte topluma ulaşmakta en önemli rolü oynayan yayın organları da ciddi zarar görmüştür. Bazen farklı stratejik amaçlarla izin verilen yayın organları en büyük darbeyi Komünizm döneminde yaşamıştır. Demokratik dönemde yani 1990 sonrası ise elde edilen özgürlük yeniden yapılanmak için fırsat doğurmuştur. Hatırı sayılır bir yayın yelpazesine ulaştığı söylenemese de belli başlı yayınlar toplum nezdinde yerini almıştır. Bunlardan biri de yayın hayatında Bulgaristan Kırcaalihakber gazetesidir.

Kırcaalihakber gazetesi yayın hayatına 2006 yılında başlamış ve ilk etapta bölgesel, kısmen de ulusal çapta Türklerin sesi olmaya çalışmıştır. Gazete bu yıl itibarı ile 20. yılını doldurmuş ve 730 sayı gibi ciddi bir rakama ulaşmıştır. Çift dilde çıkan gazete bu formatıyla Bulgaristan genelinde nadir yayınlardan biridir. Ayrıca bir gazete olmanın ötesinde toplumun dini, kültürel, sosyal dinamikleri diri tutmanın yanında, Türk dilini ve kültürel kimliği yaşatmakta ciddi gayret sarfetmiştir. İlk yıllarında aylık çıkan gazete, 2009 yılından itibaren haftalık basılmaktadır. Türk toplumuna yönelik yazarlara savunma alanı tanıyan gazete, farklı

dönmelerde yazılan köşe yazılarıyla dini bilgilendirmeye de katkı sağlamış ve kültürel kimliğin korunmasında önemli rol oynamıştır. Bulgaristan'da ve yurtdışında yaşayan Türklerin haber alma araçlarından bir tanesi konumundadır.

Anahtar Kelimeler: Bulgaristan, *Kırcaalihakber*, basın, Türkler, din

Abstract: Bulgaria stands as a significant Balkan nation where the Turkish community, having expanded during the Ottoman era, has remained a fundamental and indigenous element for centuries. Throughout various historical periods, Bulgarian Turks have diligently preserved their civilization, religious heritage, and cultural accumulation. These eras were shaped sometimes by periods of peace and prosperity, and at other times by a rigorous struggle for existence and survival. Notably, the Turks of Bulgaria successfully maintained the religious interpretations and lifestyles established during the Ottoman period into the subsequent modern eras.

During the Ottoman era, indigenous media outlets and information tools played a vital role in keeping the community vibrant and informed. However, in the post-Ottoman period, as the society faced various hardships, the media organs—which were essential for public outreach—suffered significant damage. These publications, occasionally permitted for specific strategic reasons, faced their most severe suppression during the Communist regime. Following the transition to democracy in 1990, the newly regained freedoms provided a crucial opportunity for restructuring. Although a vast range of publications has not yet been fully realized, certain key outlets have established a prestigious place within the community.

One of the most prominent among these is the *Kırcaalihakber* newspaper, which launched in Kardzhali in 2006. Initially serving as a regional voice, it soon expanded its influence to a national scale. Now in its 20th year with 730 issues, it remains a rare bilingual publication in Bulgaria. Beyond its journalistic duties, it strives to sustain the Turkish language and cultural identity. Since 2009, the paper has been published weekly, providing a platform for writers to discuss religious and cultural topics, thus serving as a vital information source for Turks in Bulgaria and the diaspora.

Keywords: Bulgaria, *Kırcaalihakber*, press, Turks, religion

Bulgaristan Türk Çocuk Basınında Dinî Düşüncenin İzleri: *Filiz* Gazetesi (1992-2007) Üzerine Bir İnceleme

Traces of Religious Thought in the Turkish Children's Press of Bulgaria: The Case of *Filiz* Newspaper (1992-2007)

Dr. Sibel Mustafa Rashidova

Independent Researcher, Bulgaria, sibel.m.mustafa@gmail.com

Özet: Bu çalışma, Bulgaristan'da demokratikleşme sürecinde yayımlanan Türkçe çocuk gazetesi *Filiz*'de dinî düşüncenin ve dinî kutlamaların nasıl temsil edildiğini incelemeyi amaçlamaktadır. *Filiz* gazetesi, Bulgaristan Türk çocuk basınıının en uzun soluklu yayınlarından biri olarak 1992-2019 yılları arasında faaliyet göstermiştir. Bu çalışma kapsamında incelenen 1992-2007 dönemi, *Filiz* gazetesinin en yoğun okur kitlesine ulaştığı yılları içermektedir. Aynı dönem, Bulgaristan'ın Avrupa Birliği'ne katılımından önceki kültürel ve toplumsal dönüşüm sürecini temsil etmesi bakımından ayrıca önem taşır.

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden döküman analizi yöntemi kullanılmış; Ramazan ve Kurban Bayramı başta olmak üzere dinî günler, Ramazan gelenekleri, sünnet, mevlid, dua, yardımlaşma, Nasrettin Hoca fıkraları ve maniler gibi içerikler tematik olarak değerlendirilmiştir. Analiz sürecinde dinî kavramların kullanım biçimi, pedagojik dil, ahlaki değer vurguları, kültürel gelenek unsurları incelenmiştir.

İnceleme sonucunda *Filiz* gazetesinin doğrudan dinî yayın niteliği taşımadığı, ancak dinî düşüncüyü kültürel kimlik ve toplumsal aidiyetin önemli bir parçası olarak yeniden üretmeye çalıştığı görülmüştür. Gazetede din çoğunlukla sevgi, hoşgörü, dayanışma, aile ilişkileri, paylaşma ve çocuk neşesi üzerinden temsil edilmektedir. Özellikle Ramazan ve Kurban Bayramı yazılarında toplumsal birlik, büyüklere saygı, yardımlaşma ve kültürel hafıza ön plana çıkmaktadır. Bunun yanında Nasrettin Hoca fıkraları, maniler ve çocuk okur katkıları aracılığıyla dinî düşüncenin folklorik ve gündelik yönü güçlendirilmektedir.

Araştırma ayrıca 1990'lı yılların başından 2000'li yıllara doğru dinî terminolojinin görünürlüğünün arttığını, Türk kültürel hafızasının daha belirgin biçimde işlenmeye başladığını ve çocuk okurların dinî-kültürel içeriğin üretimine aktif biçimde katıldığını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda *Filiz* gazetesi, post-sosyalist dönemde Bulgaristan Türk çocuklarının kültürel kimliğinin yeniden inşasında önemli rol oynayan bir yayın organı olarak değerlendirilebilir.

Anahtar Kelimeler: Bulgaristan Türkleri, çocuk basını, *Filiz* gazetesi, dinî düşünce, kültürel kimlik, post-sosyalist dönem

Abstract: This study aims to examine how religious thought and religious celebrations were represented in *Filiz*, a Turkish-language children's newspaper published during the democratisation process in Bulgaria. As one of the longest-running publications in the Turkish children's press in Bulgaria, *Filiz* was in circulation between 1992 and 2019. The period from 1992 to 2007, which is the focus of this study, encompasses the years during which *Filiz* reached its largest readership. This period is also significant as it represents the cultural and social transformation process preceding Bulgaria's accession to the European Union.

The study employed the document analysis method, one of the qualitative research methods; religious occasions—particularly Ramadan and Eid al-Adha—as well as Ramadan traditions, circumcision, the Mevlid, prayer, acts of charity, Nasreddin Hodja jokes and folk verses were evaluated thematically. During the analysis process, the manner in which religious concepts were used, pedagogical language, emphasis on moral values, and elements of cultural traditions were examined.

The analysis revealed that *Filiz* newspaper does not constitute a purely religious publication; rather, it seeks to reproduce religious thought as an integral part of cultural identity and social belonging. In the newspaper, religion is predominantly represented through the themes of love, tolerance, solidarity, family relationships, sharing and the joy of children. Particularly in articles covering Ramadan and Eid al-Adha, social unity, respect for elders, mutual aid and cultural memory are highlighted. Furthermore, the folkloric and everyday aspects of religious thought are reinforced through Nasreddin Hodja jokes, folk verses and contributions from child readers.

The research also reveals that, from the early 1990s through to the 2000s, the visibility of religious terminology increased, Turkish cultural memory began to be addressed more explicitly, and young readers actively participated in the production of religious and cultural content. In this context, *Filiz* newspaper can be regarded as a publication that played a significant role in the reconstruction of the cultural identity of Turkish children in Bulgaria during the post-socialist period.

Keywords: Turks in Bulgaria, children's press, *Filiz* newspaper, religious thought, cultural identity, post-socialist period

***Glas Islama* (İslam'ın Sesi): Sandžak'ın Post-Komünist Kamusal Alanında İslami Söylemin Dönüşümü (1997–2018)**

***Glas Islama* (The Voice of Islam): The Transformation of Islamic Discourse in the Post-Communist Public Sphere of Sandžak (1997–2018)**

Dr. Tuna Kuzucan

Sinop University, Türkiye, tkuzucan@sinop.edu.tr

Özet: Bu çalışma, Sırbistan'ın Sandžak bölgesinde İslam Topluluğu tarafından 1997 yılından bu yana yayımlanan *Glas Islama* dergisinin post-komünist kamusal alanda İslami düşünce için nasıl bir iletişim platformu işlevi gördüğünü incelemektedir. Yugoslavya'nın dağılmasının ardından Balkanlar'da yaşanan siyasal dönüşüm, dini kimliklerin kamusal alanda yeniden görünür hale gelmesine yol açmıştır. Bu süreçte dini medya platformları yalnızca dini bilgi aktaran araçlar değil, aynı zamanda kimlik, hafıza ve siyasal temsil tartışmalarının yürütüldüğü kamusal iletişim alanları haline gelmiştir.

Araştırma, *Glas Islama* dergisinin 1997-2018 yılları arasında yayımlanan seçili sayıları üzerinde gerçekleştirilen nitel söylem analizi yöntemiyle yürütülmüştür. Analiz sürecinde başyazılar, köşe yazıları ve yorum metinleri incelenmiş; derginin söyleminde öne çıkan temalar belirlenmiştir. Bulgular, *Glas Islama* söyleminin dört ana tematik evre üzerinden geliştiğini göstermektedir: (1) sosyalist dönemin ardından İslam kimliğinin yeniden kurulması, (2) Bosna savaşı ve Srebrenitsa bağlamında savaş hafızası ve adalet söylemi, (3) Sandžak siyasetinin eleştirel biçimde tartışıldığı kamusal söylem ve (4) eğitim ve modernleşme temaları etrafında şekillenen yeni bir toplumsal vizyon.

Çalışma, *Glas Islama*'nın Sandžak Müslümanları için yalnızca dini içerik üreten bir dergi olmadığını; aynı zamanda Müslüman topluluğun kimlik, kolektif hafıza ve siyasal temsil tartışmalarını yürüttüğü bir karşı-kamusal iletişim alanı oluşturduğunu göstermektedir. Bu yönüyle araştırma, Balkanlar'daki İslami medya üzerine yapılan çalışmalara katkı sunmakta ve post-komünist toplumlarda dini medyanın kamusal alanın yeniden yapılandırılmasındaki rolünü ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Glas Islama*, Sandžak, İslami medya, kamusal alan, karşı-kamusalılık, kolektif hafıza

Abstract: This study examines how *Glas Islama*, a journal published by the Islamic Community in the Sandžak region of Serbia since 1997, has functioned as a communicative platform for Islamic thought within the post-communist public sphere. Following the disintegration of Yugoslavia, the political transformation in the Balkans led to the renewed visibility of religious identities in public life. In this context, religious media platforms have evolved beyond mere channels of religious instruction, becoming arenas where issues of identity, memory, and political representation are actively debated.

The research is based on a qualitative discourse analysis of selected issues of *Glas Islama* published between 1997 and 2018. Editorials, opinion columns, and commentary texts were analyzed to identify dominant discursive patterns. The findings indicate that the discourse of *Glas Islama* developed through four major thematic phases: (1) the reconstruction of Islamic identity in the aftermath of socialism, (2) the articulation of war memory and justice narratives in relation to the Bosnian War and Srebrenica, (3) the emergence of a critical public discourse on Sandžak politics, and (4) the formation of a new social vision shaped around education and modernization.

The study demonstrates that *Glas Islama* is not merely a religious publication producing theological content, but also constitutes a counter-public communicative space in which the Muslim community negotiates questions of identity, collective memory, and political representation. In this respect, the research contributes to the literature on Islamic media in the Balkans and highlights the role of religious media in the reconfiguration of the public sphere in post-communist societies.

Keywords: *Glas Islama*, Sandžak, Islamic media, public sphere, counterpublics, collective memory

Shkenca e Tefsirit në Periodikët Islamë në Kosovë pas Vitit 1990: Analizë Tematike dhe Metodologjike

Tafsir Studies in Kosovo's Islamic Periodicals after 1990: A Thematic and Methodological Analysis

Assist. Prof. Dr. Valmire Batatina Krasniqi

Faculty of Islamic Studies - Prishtina, Kosovo, valosabat@hotmail.com

Abstrakt: Shkenca e Tefsirit përbën një nga disiplinat themelore të studimeve islame, reflektimi i së cilës në periodikët islamë, paraqet një tregues të rëndësishëm të zhvillimit intelektual dhe akademik në një kontekst të caktuar shoqëror. Nisur nga kjo, ky studim synon të analizojë trajtimin e Tefsirit të Kur'anit në periodikët islamë në Kosovë pas vitit 1990, duke u fokusuar në temat kryesore, qasjet metodologjike dhe evolucionin e diskursit tefsiror në rrethana komplekse politike dhe institucionale të vendit. Metodologjia e studimit mbështetet në analizën përmbajtësore të artikujve të botuar në periodikët islamë: *Takvimi*, *Edukata Islame*, *Dituria Islame dhe Buletini*, për periudhën 1990–2018 të botuara nga Bashkësia Islame e Kosovës si dhe institucioni më i lartë edukativo-arsimor i Bashkësisë Islame të Kosovës, Fakulteti i Studimeve Islame. Artikujt janë analizuar përmes kodimit tematik, analizës krahasuese ndërmjet periodikëve dhe analizës kronologjike të zhvillimeve tematike dhe metodologjike. Rezultatet tregojnë se trajtimi i Tefsirit në këta periodikë karakterizohet nga një ndërthurje e metodave tradicionale interpretative me përpjekje të kufizuara për qasje bashkëkohore, si dhe nga dominimi i temave etiko-morale dhe edukative. Studimi ofron një inventar sistematik të kontributeve tefsirorë në periodikët islamë në Kosovë dhe thekson nevojën për thellim metodologjik dhe dialog më të gjerë ndërmjet traditës klasike dhe sfidave moderne në studimet e Tefsirit.

Fjalët kyçe: shkenca e tefsirit, periodikë islamë, Kosovë, analizë tematike, qasje metodologjike

Abstract: The science of Tafsir constitutes one of the fundamental disciplines of Islamic studies, and its reflection in Islamic periodicals represents an important indicator of intellectual and academic development within a particular social context. In this regard, the present study aims to analyze the treatment of Qur'anic Tafsir in Islamic periodicals in Kosovo after 1990, focusing on the principal themes, methodological approaches, and the evolution of tafsir discourse under the country's complex political and institutional circumstances. The study's methodology is based on a content analysis of articles published in the Islamic periodicals *Takvimi*, *Edukata Islame*, *Dituria Islame*, and *Buletini* during the period 1990–2018. These publications were issued by the Islamic Community of Kosovo and by its highest educational institution, the Faculty of Islamic Studies. The articles were examined through thematic coding, comparative analysis among the periodicals, and chronological analysis of thematic and methodological developments. The findings indicate that the treatment of Tafsir in these periodicals is characterized by a combination of traditional interpretive methods and limited attempts toward contemporary approaches, alongside the predominance of ethical, moral, and educational themes. The study provides a systematic inventory of tafsir contributions in Islamic periodicals in Kosovo and highlights the need for deeper methodological engagement and broader dialogue between the classical tradition and modern challenges in Tafsir studies.

Keywords: Tafsir studies, Islamic periodicals, Kosovo, thematic analysis, methodological approaches

Three Key Figures Who Shaped Islamic Thought in the Balkan Core, 1990–2018

Vaxhide Spahiu

PhD Student, International Maarif Schools of Kosovo, Kosovo, vaxhide.spahiu03@gmail.com

Vjollca Hasani

MSc, International Maarif Schools of Kosovo, Kosovo, v.sallaukahasani@gmail.com

Abstract: From 1990 to 2018, the Balkan core witnessed a decisive renewal of Islamic discourse during the post-communist transition and state-building. Three pivotal religious figures shaped this process: Hafiz Sabri Koci (Albania), Jakup Asipi (North Macedonia), and Naim Tërnavë (Kosovo). Four mutually related domains: Islam, Society, Fatherland and Education will be examined in this study.

In Albania, Hafiz Sabri Koci, in a fragile post-communist country, guided everyday religious practice after decades of state-imposed atheism, generating harmony among civic regeneration and religious ethics. In North Macedonia, in a politically very sensitive and ethnically heterogeneous environment, Jakup Asipi, in a strong and charismatic way, promoted Islamic identity, multicultural coexistence, equal rights, and social dialogue. In Kosovo, Naim Tërnavë, during the conflictual situation, was involved in helping the KLA. In the post-conflictual situation, his priorities were: institutional consolidation, educational reforms, and integrating Islamic identity within the new state framework.

This study relies on rigorous bibliographic research and critical analysis of scholarly and authorized sources to show the subject's contribution.

With prudence, determination, and sincerity, their ideas, visions, and style of leadership converted Islamic thought into a strength for social cohesion, moral discourse, and citizen inclusion amid profound political and social change in the Balkans.

Keywords: Islamic thought, Balkans, religious leadership, state – building

Post-Totaliter Bulgaristan'da Müslümanların Süreli Yayınlarında İslâmî Düşüncenin Diriliş Sancıları (1990–2018)

The Pangs of Revival of Islamic Thought in the Periodicals of Muslims in Post-Totalitarian Bulgaria (1990–2018)

Vedat S. Ahmed

PhD Student, Supreme Islamic Council of the Muslim Denomination in the Republic of Bulgaria, Bulgaria, vedatsabrahmed@gmail.com

Özet: Bulgaristan, geçirdiği 45 yıllık totaliter komünist dönemden Berlin Duvarı'nın yıkılmasıyla çıkmaya başlamıştır. 10 Kasım 1989 tarihinden itibaren başlayan demokratikleşme süreci veya geçiş dönemi olarak adlandırılan post-totaliter ve post-komünist yıllarda demokratikleşme ve hürriyet alanlarını genişletme konusunda birçok adım atılmıştır. Sancılı olarak gelişen ve belirli alanlarda hâlâ tamamlanmadığı yönünde emareler görülen bu demokratikleşme sürecinin farklı kesitlerinde din sıkça gündeme gelmiştir. Zira komünist rejim boyunca dinin adım adım kısıtlanarak tamamen yasaklanması, kamusal alandan sistematik biçimde dışlanması ve dinî kurumların denetim altına alınması sonucunda ortaya çıkan dinî kayıpların yeni dönemde tekrar elde edilmesi, korunabillerinin takviye ve ihya edilmesi yönünde farklı gelişmeler yaşanmıştır.

Bu bağlamda, birçok yönden zayıflamış olan Müslüman kimliğinin ve İslâm düşüncesinin ihyası ve inşası yönünde farklı çabalar ortaya konmaya başlamıştır. Genel olarak Balkanlar üzerinde gözlemlenen post-sosyalist İslâmî ihya dalgası Bulgaristan bağlamında da kendine has özellikleriyle görülebilmektedir.

Bir dönem tamamen kaybolduktan sonra yeniden ortaya çıkma imkânı bulan Bulgaristan'daki İslâm düşüncesini ihya ve inşa etme hususundaki arayış ve gelişmeleri takip etmenin en önemli yollarından biri, 1990 sonrasında Müslümanların yayınladıkları süreli yayınlarını incelemektir. Çünkü süreli yayınlar, sadece dinî bilgi veren araçlar değil; aynı zamanda kolektif hâfızanın, tarih anlayışının ve kamusal tezahürlerin altyapısının inşa edildiği entelektüel birikim alanıdır.

Bundan dolayı bu çalışmada 1990-2018 yılları arasında genellikle Türkçe veya Türkçe-Bulgarca çift dilde yayınlanan Müslüman ve Türk toplumuna hitap eden süreli yayınlar incelenecektir. Bunu yaparken İslâmî düşüncenin taşıyıcıları, ihya sürecinde Başmüftülük kurumu, Sofya Yüksek İslâm Enstitüsü ve tarihî Nüvvâb okulunun rolleri, ortaya çıkan İslâm düşüncesinin kaynakları, etkileşim alanları ve konumlandığı kavramsal çerçeveler üzerine durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bulgaristan, posttotaliter, İslâm düşüncesi, İslâmî basın, Türkçe yayınlar, Başmüftülük, Nüvvâb

Abstract: Bulgaria began to emerge from its 45-year totalitarian communist period with the fall of the Berlin Wall. In the post-totalitarian and post-communist years – also referred to as the democratization process or transition period that started on November 10, 1989 – numerous steps were taken toward democratization and the expansion of spheres of freedom. At different stages of this painful and still, in certain respects, incomplete democratization process, religion frequently came to the fore. During the communist regime, religion had been gradually restricted, ultimately banned altogether, systematically excluded from the public sphere, and religious institutions placed under strict control. In the new era, various developments occurred aimed at reclaiming the religious losses that had resulted from these policies, as well as strengthening and revitalizing what had managed to survive.

In this context, diverse efforts began to emerge to revive and reconstruct the Muslim identity and Islamic thought, both of which had been weakened in many respects. The post-socialist wave of Islamic revival observed more broadly across the Balkans can also be seen in the context of Bulgaria, with its own distinctive characteristics.

One of the most important ways to trace the search for and developments in the revival and reconstruction of Islamic thought in Bulgaria – after a period in which it had virtually disappeared and later found the opportunity to re-emerge – is to examine the periodicals published by Muslims after 1990. Periodicals are not merely vehicles for conveying religious knowledge; they also constitute an intellectual reservoir in which collective memory, historical consciousness, and the foundations of public expression are constructed.

For this reason, this study will analyze periodicals published between 1990 and 2018, generally in Turkish or bilingually in Turkish and Bulgarian, addressing the Muslim and Turkish community. In doing so, it will focus on the carriers of Islamic thought; the roles of the Grand Mufti's Office, the High Islamic Institute in Sofia, and the historic Nuwwâb School in the revival process; as well as the sources of the emerging Islamic thought, its fields of interaction, and the conceptual frameworks within which it was situated.

Keywords: Bulgaria, post-totalitar, Islamic thought, Islamic periodicals, Turkish press, Grand Mufti's Office, Nuwwab School

Između Marginalnosti i Značaja: *Vakat* - Prvi Časopis na Bosanskom Jeziku u Republici Makedoniji (1993 - 1994)

Between Marginality and Importance: *Vakat* – The First Bosnian-Language Magazine in The Republic of Macedonia (1993 - 1994)

Assoc. Prof. Dr. Zećir Ramčilović

Ss. Cyril and Methodius University, North Macedonia, zecir.ramcilovic@ini.ukim.edu.mk

Apstrakt: Ovaj rad istražuje specifične, tematsku strukturu i značaj prve bošnjačke periodične publikacije u Republici Makedoniji *Vakat* (1993 – 1994). Izdavač je bila ista organizacija, objavljujući prva četiri broja pod nazivom Muslimansko kulturno udruženje „Sandžak“, a posljednja dva pod nazivom Bošnjačko kulturno udruženje „Sandžak“, što direktno govori o položaju Bošnjaka i njihovoj borbi za jednakost, čak i po pitanju svog nacionalnog imena. Veoma važno, na svakom broju je bilo naznačeno da časopis izlazi na bosanskom jeziku. Samo ove dve faktičke napomene su od izvanrednog značaja za razumjevanje društveno-političkih procesa u Republici Makedoniji u tom periodu. Uprkos njegovom kratkom trajanju, sa samo šest objavljenih brojeva, *Vakat* je imao izuzetan značaj za očuvanje nacionalnog, vjerskog, kulturnog i jezičkog identiteta Bošnjaka, posebno u kontekstu borbe za nacionalno i formalno priznanje, afirmaciju identiteta, te institucionalnu i javnu participaciju u novonastaloj državi. Istraživanje se zasniva na primarnim izvorima, tačnije na analizi svih brojeva časopisa, kojih nema u fondovima periodike Nacionalne i univerzitetske biblioteke „Sv. Kliment Ohridski“, niti u drugim relevantnim institucijama, već su prikupljeni terenskim radom od direktnih učesnika u njegovom izdavanju. Kvalitativnom analizom sadržaja i diskursa, rad identifikuje dominantne tematske cjeline, narativne obrasce i ideološke okvire kroz koje se artikulišu pitanja identiteta, jezika, islama i kulture, te tema o društveno-političkom kontekstu postsocijalističke transformacije, borbe za opstanak Bošnjaka i njihove matične države Bosne i Hercegovine, samostalnost Republike Makedonije i prava manjina i vjerskog preporoda u njoj. Polazeći od teze da simbolički i kulturni značaj časopisa *Vakat* nadilazi njegov ograničeni kvantitativni obim, rad ukazuje na njegovu trajnu vrijednost kao platforme za očuvanje i afirmaciju bošnjačkog identiteta u multietničkom društvu Republike Makedonije.

Ključne riječi: *Vakat*, Bošnjaci, bosanski jezik, kultura, islam, Republika Makedonija

Abstract: This paper explores the specifics, thematic structure, and significance of the first Bosniak periodical publication in the Republic of Macedonia, *Vakat* (1993–1994). The publisher was the same organization, publishing the first four issues under the name of the Muslim Cultural Association “Sandžak” and the final two under the Bosniak Cultural Association “Sandžak”, which directly reflects the position of Bosniaks and their struggle for equality, even in terms of their national name. Importantly, each issue explicitly stated that the magazine was published in the Bosnian language. These two facts are of exceptional importance for understanding the socio-political processes in the Republic of Macedonia during that period. Despite its short duration, with only six published issues, *Vakat* played a crucial role in preserving the national, religious, cultural, and linguistic identity of Bosniaks, particularly in the context of their struggle for formal national recognition, the affirmation of identity, and institutional and public participation in the newly established state. The research is based on primary sources, specifically the analysis of all issues of the magazine, which are not held in the periodicals collection of the National and University Library “St. Kliment Ohridski” nor in other relevant institutions, but were instead collected through fieldwork from individuals directly involved in its publication. Through qualitative content and discourse analysis, the paper identifies dominant thematic units, narrative patterns, and ideological frameworks used to articulate issues of identity, language, Islam, and culture, as well as their broader socio-political context, including post-socialist transformation, the struggle for the survival of Bosniaks and their mother state Bosnia and Herzegovina, minority rights and religious revival in an independent Republic of Macedonia. Starting from the thesis that the symbolic and cultural significance of *Vakat* exceeds its limited quantitative scope, the paper highlights its lasting value as a platform for the preservation and affirmation of Bosniak identity in the multiethnic society of the Republic of Macedonia.

Keywords: *Vakat*, Bosniaks, Bosnian language, culture, Islam, Republic of Macedonia

Symposium Organizing Committee

- Assist. Prof. Dr. Sevba Abdula, Balkan Studies Foundation, North Macedonia (Chair)
Assist. Prof. Dr. Serdar Serdarođlu, Istanbul University, North Macedonia
Assist. Prof. Dr. Mustafa Sacid Öztürk, Kırkareli University, Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Hamdi Çilingir, Sakarya University, Greece
Dr. Sedad Beslija, University of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina
Vedat S. Ahmed, Muslim Denomination, Bulgaria
Dr. Besir Neziri, Islamic Community of Kosovo, Kosovo
Dr. Besnik Emini, Institute of Spiritual and Cultural Heritage of Albanians, North Macedonia
Assist. Prof. Dr. Fatjon Shabani, Trakya University, Albania
Muhammed Eser, Presidency for Turks Abroad and Related Communities, Türkiye

Secretariat

Zehra A. Sadiki, Balkan Studies Foundation, North Macedonia

Symposium Scientific Committee

- Prof. Dr. Mehmet Görmez, International University of Türkiye for Islam, Science and Technology, Türkiye
Prof. Dr. İhsan Fazlıođlu, Istanbul Medeniyet University, Türkiye
Prof. Dr. Cemil Aydın, The University of North Carolina, USA
Prof. Dr. Musa Musai, University of Tetova, North Macedonia
Prof. Dr. Qufli Osmani, University of Tetova, North Macedonia
Prof. Dr. Ekrem Demirli, Istanbul University, Türkiye
Prof. Dr. Murteza Bedir, Istanbul University, Türkiye
Prof. Dr. Mehmet Bulut, Istanbul Sabahattin Zaim University, Türkiye

Prof. Dr. Şener Bilal, International Balkan University, North Macedonia
Prof. Dr. Petar Todorov, Institute of National History, North Macedonia
Prof. Dr. Hana Younis, University of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina
Assoc. Prof. Dr. Lindita Latifi, University of New York-Tirana, Albania
Assoc. Prof. Dr. Ali Erken, Marmara University, Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Mevludin Ibishi, International Balkan University, North Macedonia
Assoc. Prof. Dr. Zahit Atçıl, Istanbul Medeniyet University, Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Abdülkadir Macit, Kocaeli University, Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Ertuğrul Karakuş, Kırklareli University, Türkiye
Assoc. Prof. Dr. İbrahim Halil Üçer, Istanbul Medeniyet University, Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Alim Arlı, Istanbul Technical University, Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Yunus Uğur, Marmara University, Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Süleyman Güder, Istanbul University, Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Ermin Sinanovic, Center for Islam in the Contemporary World, Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Ercüment Asil, Fatih Sultan Mehmet University, Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Bujamin Bela, Mother Teresa University, North Macedonia
Assist. Prof. Dr. Selime Veysal Hasanova, Sofia Higher Islamic Institute, Bulgaria
Assist. Prof. Dr. Memiş Merdan, Constantine of Preslav Shumen University, Bulgaria
Assist. Prof. Dr. Plarent Ruka, University of New York-Tirana, Albania
Assist. Prof. Dr. Drita Memeti, University of Tetova, North Macedonia
Assist. Prof. Dr. Agron Islami, Ali Hadri Institute of History, Pristina, Kosova
Dr. Deniz Memedi, Mother Teresa University, North Macedonia
Dr. Kenan İsmaili, Muftiate of Skopje, North Macedonia
Dr. Necdet Subaşı, Ministry of National Education, Türkiye
Dr. Hüseyin Bostancı, Bakesh, Greece
Dr. İbrahim Zeyd Gerçik, Marmara University, Türkiye

BSF | B | A | L | K | A | I | N |
S | T | U | D | I | E | S |
F O U N D A T I O N

 balkanfoundation.com

---

 info@balkanfoundation.com

---

 facebook.com/balkanfound

---

 twitter.com/balkanfound

---

 instagram.com/balkanfound